

NOUA REVISTĂ ROMÂNĂ

ABONAMENTUL : (48 NUMERE)

In România un an . . . . . 10 lei
„ „ sease luni . . . . . 6 „
In toate țările uniunii poștale un an 12 „
„ „ „ sease luni 7 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
Bulevardul Ferdinand, 55. — București

POLITICA, LITERATURA, ȘTIINȚA ȘI ARTA

APARE ÎN FIECARE DUMINICĂ

DIRECTOR :

C. RADULESCU-MOTRU
PROFESOR LA UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI

UN NUMAR :

25 Bani

Se găsește cu numărul la principalele
librării și la depozitarii de ziare
din țară

Prețul anunțurilor pe ultima pagină
1/2 pagină : 10 lei.

No. 22.

DUMINICĂ 4 OCTOMBRIE 1909

Vol. 6.

SUMARUL

NOUȚĂȚI :

O nouă dramă a lui Leonida Andrejew. — Revista revistelor.

POLITICA :

N. F. M. TEOHARI. *Partidul conservator-democrat față de celelalte partide.*

CESTIUNI SOCIALE :

DR. I. DUSCIAN. *Instinctul sexual la copii.*
IL. CHENDI. *Ziare și ziariști.*

CRONICĂ ȘCOLARĂ :

Z. BĂDEANU. *Inceputul noului an școlar.*

TEATRU :

EUGEN PORN. *Teatrul Național : «Brândușa» de Brieux. Compania Dramatică Davila : «Măgarul lui Buridan» de Flers și Caillavet.*

NOTE ȘI DISCUȚIUNI :

C. RĂDULESCU-MOTRU. *Cu privire la congresul studentesc dela Iași.*
A. N. *Talent sau act de naștere ?*

NOUȚĂȚI

O nouă dramă a lui Leonida Andrejew.

În ziua de 3 Octombrie st. n., Leonida Andrejew a citit la Petersburg, într'un cerc de prieteni și artiști, o nouă dramă a sa, în patru acte, la care a lucrat în ultimul an. Drama, căreia autorul vrea să-i dea titlul «Domnul» sau «Anfissa» (după numele eroinei) tratează despre puterea cărnii, a instinctului sexual. Eroul, un om inteligent și talentat este cu totul neputincios față de simțurile sale și suferă peste măsură din această cauză. Sora soției sale, frumoasa Anfissa, a devenit amanta lui și cu toate că această relație îi otrăvește viața, el nu este în stare să ia o hotărâre liberatoare. Într'un șir de scene caznice, la botezul unui copil, la anul nou, și altele, Andrejew descrie în chip emoționant chinurile sufletești și neputința eroului. Soluția o dă Anfissa, atunci când eroul a căzut din nou învins de farmecele unei a treia surori, o fată abia trecută din vârsta copilăriei, făcând și din ea amanta sa. Mândra și puternica Anfissa nu poate suportă înlăturarea ei. Ea

întinde amantului otravă într'un pahar de liqueur iar el, deși întrevide gândul femeii, deșartă totuși paharul.

Otrăvirea lui îi pare ca un act al dreptății supreme și bucuros primește moartea care-l liberează de chinurile sufletești și de conștiința propriei neputinți. Asupra auditorilor, printre cari se aflau Tchirikow, Sanin, d-na Cholmskaja, drama aceasta care înseamnă o întoarcere a lui Andrejew dela simbolism, a făcut o puternică impresie.

* * *

Revista revistelor

Archiva. Iași. Iulie și August. — Th. T. Burada continuă studiile sale asupra datinelor strămoșești. — Dr. Leon C. Cosmovici are un articol de polemică cu profesorul I. Athanasiu din București, articol care, pentru onoarea vechei publicațiuni ieșene, ar fi trebuit să lipsească.

Dunărea de jos, Galați. Septembrie. G. N. Munteanu sfrîștește articolele asupra orașului Galați pe vremea lui Mihail Sturdza. — Brutus Cotor, de asemeni, studiul asupra întemeierii și dezvoltării orașului Tulcea. — Bucăți literare și poezii semnate de C. Z. Buzdugan, Gr. Forțu, George G. Orleanu, etc.

Indreptarea învățământului, 25 Septembrie. Sabba Ștefănescu asupra *politicii d-lui ministru Spiru Haret!*

«D-l Spiru Haret este rugat să cerceteze scriptele școlii de adulți din Galați și să ne comunice precis, câți absolvenți a dat această școală dintre cărturarii cu învățământul primar necomplet și câți dintre necărturarii? Ne va face mare serviciu, pentru că va confirma ceea ce am constatat.

«Școala de adulți din Galați a fost închisă de conservatori, pentru că nu scădea numărul necărturarilor și pentru că fabrică alegători cu vot direct.

«Partidul conservator nu este în contra întinderii instrucțiunii în masa poporului, dar este în contra speculei ce face d-l ministru Spiru Haret cu învățământul primar, conducându-l spre aspirațiile sale politice.

«Pentru partidul conservator, *sufragiul universal* nu este o punte pe care țărănimea și muncitorimea va trece instantaneu de la sărăcie la belșug, fără să muncească și fără să economisească, după cum este sau pare a fi pentru d-l ministru Spiru Haret.

«Partidul conservator este sincer animat de grija de a îmbunătăți învățământul primar, dându-i un caracter mai practic decât are astăzi, și respinge acuzațiunea gratuită formulată de d-l ministru Spiru Haret, că «încearcă, pe căi piezișe, să nimicească învățământul popular».

Lucafărușul, 1. Octombrie. Bucăți literare de C. Sandu-Aldea, Ecaterina Pitiș, Mihail Sadoveanu, Z. Bărsan, Maria Cun-

tau, etc. — I. Borgia recomandă volumul de poezii al d-șoarei Ecaterina Pitiș :

«Dacă am avea în Ardeal o vieață culturală mai intensivă cu preocupări literare mai sincere, izvorâte din necesitatea suflătească a omului cult, de a urmări literatura poporului din care face parte, apariția unui volum de poezii ca acela al domnișoarei Ecaterina Pitiș din Brașov ar trebui să deștepte un interes general. Atunci publicul s'ar grăbi să-l citească, și mai ales femeile și fetele noastre ar regăsi atâtea bătăi tainice ale inimii lor proprii în cadența limpede și muzicală a acestor poezii lirice. Căci domnișoara Pitiș este o poetă adevărată. În poeziile ei trăește sufletul ei, cântecele acestea sunt expresiunea firească a unor emoții suflătești așa cum s'au desprins dintr'o inimă simțitoare de femeie. Iar fineța simțirii și talentul original al autoarei le dau o valoare poetică deosebită. În aceste versuri clare nu veți găsi poză, nu veți găsi senzații căutate nici icoane măiestrite, care trădează truda cheltuită de fantazie cu născocirea lor. Simțirea e adevărată și expresiunea simplă și naturală.»

Revista asociației învățătorilor, Iulie și August. C. Ionescu-Lungu învățător în Ploești, ales președinte al asociațiunii învățătorilor și învățătoarelor din România, face un apel către colegii săi pentru a intra cu toții în asociație: «Dacă toți aceștia s'ar aduna într'un frățesc gând, dacă cei cu situații, pe care-i iubim, că-s trup din trupul nostru și ura e și trebuie să fie străină firii învățătoarești, s'ar înscrie până la unul în asociație și și-ar da tributul de scris la revista și ziarul nostru: dacă 50-60% din indiferenții cari primesc orice situațiune cu un fel de pesimism bolnav, ce n'ar trebui să incolțescă nici într'o inimă de învățător, dacă instăriții, prin împrejurări sau vrednicia lor, nu s'ar străina de frații lor și cu toții ar veni la olaltă... o, ce minunată organizație ar dobândi asociația noastră, ce bine și la timp ar ieși publicațiile noastre, cât de mult am mai câștiga în fața țării și ce foloase imense i-am aduce, peste cele pe cari i le-am adus !» — D. Bujilă-Dăeni cere cursuri superioare de pedagogie pentru învățători: «Și tocmai pentru că corpul învățătoresc se simte, este convins de dorința de a posedă un cât mai mare ciclu de cunoștinți, cere cursuri superioare de studiu. Judecând împrejurările de azi, cele mai nimerite cursuri ce ar putea să urmeze membrii corpului didactic primar, ar fi cursurile de pedagogie și filosofie, de pe lângă facultățile de litere din țară. S'a zis, că ar fi nimerit de a se înființa o facultate pedagogică specială, dar această cerință ar fi greu de realizat, căci ar necesita cheltueli, pe cari desigur Ministerul Instrucțiunii nu le-ar putea suporta, în împrejurările de azi. Admiterea deci, pentru ca învățătorii și institutorii să urmeze facultatea de litere cu diferențiere, este soluția cea mai nimerită. S'ar face în acest caz o excepțiune de la legea învățământului secundar și superior, admitându-se urmarea acestei facultăți și de către membrii corpului didactic primar.

Semănătorul, 27 Septembrie. D. I. Scurtu într'un articol intitulat *Traducătorii de contrabandă sau traducătorii traducerilor*, atacă în mod violent activitatea literară a d-lui Tăslăuanu, redactorul revistei «Luceafărul» din Sibiu.—Bucăți literare și traduceri semnate de S. Braborescu, Zavalide, etc.

Săptămăna, 25 Septembrie. Articole de polemică și de actualitate scrise de d. G. Panu. Relevăm opinia d-lui Panu asupra «curiozității din Giurgiu», fiind opinia tuturor oamenilor cu dreaptă judecată: Văd prin gazete că avocații de la Giurgiu a luat hotărârea ca să nu mai pledeze în nici un proces unde ar figura și d. Rădulescu, avocatul amestecat în afacerea cu incidentul militar de acolo, pentru motivul că măcar că juriul dela Călărași l'a achitat de omorul sublocotenentului Foscalina,

acela a rămas însă asasin !!! Din partea unui corp de avocați, motivul este cel puțin curios. Avocații dela Giurgiu ar trebui măcar ei să fie pătrunși de un principiu de drept elementar: *res iudicata pro veritate habetur*. Dacă noi avocații nu vom recunoaște acest principiu, fără de care justiția n'ar mai avea nici o autoritate, atunci cine să-l recunoască? D. Rădulescu, asasin? De ce? D'apoi jurații dela Ialomița au zis că nu este asasin? Și să se noteze, că, când jurații au zis că nu este asasin, ei știau că avocatul Rădulescu ucisese pe bietul ofițer, acest lucru nu l'a negat nici avocatul. Or, baroul din Giurgiu, ar trebui să-și aducă aminte că nu orice om care ucide pe un altul, este asasin, după lege: că nu faptul material de a suprima viața altuia te face omorător în sensul penal, ci în oarecare condiții pe care le cere legea și care dacă într'un caz dat, nu au loc, atunci nu ești omorător. Jurații din Ialomița apreciând, au recunoscut că măcar că avocatul Rădulescu a ucis pe sublocotenentul Foscalina, totuși nu este omorător, adică nu a comis omorul în condițiile articolelor prevăzute de lege.

Atunci pentru ce colegii săi voesc să fie mai catolici decât papa și ceea ce e mai curios, mai puțini juridici decât jurații.

Neamul Românesc, 27 Septembrie. N. Iorga, cu ocazia morții baronului Nicolae Hurmuzaki: „Ă făcut și el frumoase studii la Paris și la Berlin, pe vremea când neamul nostru pretutindeni căpăta cunoștință de el însuși și când în celeași școli din Franța și Germania căuta lumina, pentru a o revărsa larg asupra neamului său, genialul Mihail Kogălniceanu și cântărețul fără oboseală și durere trainică, Vasile Alecsandri. Și el s'a pătruns de fiorii anului 48, când frații lui proclamă prin graiu și scris că trăește în Bucovina o nație românească, a căreia este, și trebuie să fie țara de moștenire.

„Dar Nicolae Hurmuzaki nu era un luptător, deși lupta neamului său, pe ori ce teren, nu l'a lăsat vre-odată nepăsător. A stat la moșie, în mijlocul familiei lui, făcând acele studii de știință care i-au meritat alegerea la Academie, doi ani după ce Austria-l făcuse baron.

„La moartea unui bătrân așa de împovărat de ani, părerile de rău se șoptesc numai. Totuși, de fapt cu durere se pomeneste trecerea din mijlocul celor vii, cari au munca, răspunderea și suferința lor, aceluși din urmă dintre oamenii unei mari generații, cari prin singură ființa sa putea să fie pentru vremea de azi o mustrare, pentru ziua de mâine un indemn.“

Țara noastră, 27 Septembrie. Sibiu. Intr'o cronică, *din România*, se dă într'un mod greșit părerea exprimată în *Noua Revistă Română* despre cartea d-lui Cernăianu, „Biserica și Românismul.“ În *Noua Rev. Rom.* nu a fost laudată cartea d-lui Cernăianu, ci a fost numai atrasă atențiunea cititorilor asupra ei, „fiind că în ea sunt expuse pe față atâtea gânduri pe cari mulți le păstrează în taină.“ De la «a atrage atențiunea» până la «a lauda» este o oarecare distanță.

VERAX

BIBLIOGRAFIE

- L. Toma, Analize literare.
I. Cuvânt festiv la cursul de istorie națională de Mih. Coșbuc.
I. Ziarul unui pierde vară de Gh. Coșbuc. 1909. Librăria Sococ. Craiova. Preț 2 lei.
Din Biblioteca teatrului național (editată de institutul Minerva) au apărut:
No. 1. W. M. Förster, Heidelbergul de altă dată (trad. Ovid Densușianu) Preț 40 bani.
No. 2. Emile Augier, Guérin Notarul. (trad. de I. Al. Brătescu-Voinești) Preț 45 bani.

POLITICA

PARTIDUL CONSERVATOR-DEMOCRAT FAȚĂ DE CELELALTE PARTIDE

Multe din profacerile sociale par la prima vedere ca ceva întâmplător. Înființarea partidului conservator-democrat, de pildă, după părerea unora, nu ar fi avut cauze determinante îndeustulătoare. Acest partid, zic ei, își are obârșia în nemulțumirea mai ales a câtorva șefi de culoare, cari au fost neglijați sau înlăturați din fruntea organizațiilor unde se găseau. Dintre adversarii partidului conservator-democrat, numai d. Ibrăileanu, în *Viața Românească* de pe Iulie, a privit chestiunea ceva mai de sus, căutând a-i da o explicație care, cel puțin, se poate discuta.

Partidul conservator-democrat, după d. Ibrăileanu, reprezintă toate categoriile cuprinse între marea proprietate și marea burghezie, pe de o parte, și mica burghezime și țărănime, pe de alta, categorii legate prin unul și același interes comun: budgetul. Aici nu e vorba numai de acei ce trăesc direct din budget, dar și de acei ce mai de aproape sau mai de departe au atingeri cu budgetul. Un arendaș are un fiu titrat, un preot are o fată titrată, — iată atingerea indirectă cu budgetul, din care ar dori să beneficieze, «ceea-ce, dealmîntrelea, este foarte natural și nu e nici neonorabil».

Dar interesul, am putea noi răspunde, legătura aceasta cu budgetul statului, nu o întâlnim numai la partidul conservator-democrat, ea e comună tuturor partidelor. În fiecare partid vom găsi arendași cu fii titrați, preoți cu fete titrate, comercianți și industriași cu furnituri. Și dacă s'ar cerceta mai amănunțit lucrurile, poate că nu tocmai în partidul conservator-democrat s'ar găsi cel mai mare număr de legături cu budgetul.

Pe lângă interese, însă, cari dăinuiesc neîndoios în fiecare partid, trebuie să căutăm și sentimentul, pornirea spontană, principiile care reglementează interesul. Tocmai aceasta dorim noi a desluși în articolul de față.

* * *

După cum la tulpina unui arbore bătrân și scorbutos, care trosnește, silit, în bătaea vântului amenințător, răsare câte un lăstar tânăr, mlădios, verde și plin de sevă, menit să-i perpetueze viața mai departe tot așa, încă de multă vreme, în sânul vechiului partid conservator se plămădește, tăcut și cu încetul, spiritul care avea să ia o formă în ziua de 8 Februarie 1908.

Spiritul acesta se desemnează lămurit în ultima guvernare conservatoare de sub președinția d-lui G. Gr. Cantacuzino. Om bun ca persoană, d. Cantacuzino avea un mare neajuns ca șef de partid: era cu totul lipsit de inițiativă. Grija sa de căpetenie nu era îndreptată asupra celor ce trebuie să facă, ci asupra celor ce nu trebuie să facă, ca nu care cumva să nemulțumească opoziția liberală. Hotărârile d-lui Cantacuzino, mai ușor le puteai prevedea din tonul și rândurile presei partidului liberal, decât din argumentările și dezvoltările presei conservatoare. O parte, dar o parte mică numai a parlamentului de atunci, se găsește în aceiași comu-

nitate de sentimente cu «veneratul» șef, mulțumindu-se cu starea lucrurilor existente, adică mulțumindu-se că stă doară la putere liniștită, trăind de azi pe mâine, fără nici o preocupare de ceea ce s'ar putea întâmpla mai în urmă, și de ceea ce ar trebui negreșit să facă.

Din pricina lipsei de energie a d-lui Cantacuzino, situația guvernului conservator ajunsese într'adevăr lamentabilă. În Aprilie 1906 se agită ideea de a se rezolva într'un fel sau altul cesțiunea agrară. Partidul liberal însă, prin o declarație identică, cetită în Cameră și Senat, anunță că va refuza să ia parte la sesiunea jubilară, dacă guvernul va aduce în dezbatere vreo măsură cu caracter mai important. D-l Cantacuzino, firește, ascultă de poruncă și nu mai face nimic.

Nu trece mult și se votează o lege pentru reformarea facultății de drept. Opoziția se agită, amenință, organizează chiar o grevă a... profesorilor, iar studenții se înțelege, ca să nu se zică că sunt lipsiți de entuziasm și energie, se asociază la mișcare, deși reforma eră în sensul cererilor lor de ani de zile. Ce face d. Cantacuzino, șeful guvernului?— Ceea ce a făcut întotdeauna: trece cu greviștii și suprimă legea.

Tot sub acel guvern se mai vorbise de o bancă agrară, concepută de d. Take Ionescu, o bancă mixtă jumătate cu capital al statului, jumătate cu capital particular; cu membrii în consiliul de administrație numiți, de stat și de acționari. O alcătuire, în sfârșit, care seamănă cu casa rurală de azi. Nici n'a apucat guvernul să vie cu propunerea, și opoziția liberală, la 9 Martie 1907, adică în mijlocul revoltelor, anunță prin organul d-lui Costinescu, că dacă se va veni cu banca agricolă sau orice altă reformă în cesțiunea *agrară*, partidul liberal va lua o poziție «foarte violentă».

Amenințările acestea ale opoziției și cedările sistematice ale d-lui Cantacuzino, aveau ceva din cale afară de jignitor pentru partid. Rolul partidului conservator scăzuse la acela al unei simple comisii interimare cu acțiunea limitată, însărcinată să expedieze afacerile curente pentru scurt timp, până ce se stabilește doar echilibrul în partidul liberal, care singur, numai, avea par'că dreptul să conducă în mod efectiv statul. De aici o descurajare, o rănire adâncă în amorul propriu al celor cu sentimente conservatoare.

De o mie de ori eră mai preferabilă o direcție greșită, dar energică, de cât această lipsă totală de aspirații și de voință. În chiar sânul parlamentului, de atunci, mulți membri încep a nu mai putea îndura această atmosferă înăbușitoare, găsindu-se uniți astfel dintr'o dată, fără nici o pregătire, prin simpla dorință de a scoate partidul din inertia și apatia în care se găsea. Această năzuință spre lucru, spre o muncă mai energică, — ceea ce, avându-se în vedere starea lucrurilor de azi, nu se mai putea concepe fără o apropiere a partidului de popor — o întâlnim și la un ministru din trecutul cabinet, ministru ce devine în chip spontan și cu totul firesc, șeful cel mai ascultat al acelei părți din parlament care nu mai putea răbdă situația această falșă, umilitoare, lipsită de acțiune. Acel ministru, este șeful de azi al partidului conservator-democrat.

În ziua de 8 Februarie nu s'a făcut, deci, decât să

se constituiească, să se închege într'o organizare puternică și de sine stătătoare, ceea ce încă de multă vreme trăia în sufletul multor conservatori de inimă.

* * *

Inființarea noului partid, se înțelege, nu s'a putut face fără a stârni împotriviri și protestări din partea celor interesați. Una din principalele acuzațiuni ce se aduce partidului conservator-democrat, ba poate chiar cea mai principală, este că el nu ar avea rost în țara românească. Cele două partide vechi, zic ei, sunt îndestulătoare pentru a îndeplini toate nevoile noastre politice.

La aceasta avem de observat că România nu este cine știe ce insulă izolată în largul mării, departe, și fără nici o comunicare cu altă lume. Ea trăește în mijlocul altor multe națiuni, de cari o leagă mii și mii de interese. O schimbare întâmplată în altă parte, un complex mai însemnat de fenomene -- nu se poate să nu dea rezultate asemănătoare și la noi.

Iată de pildă ce se petrece în Franța și Statele-Unite, cu privire la prefacerea partidelor. În America, ne spune d. André Tardieu, corespondentul ziarului *Le Temps*, fenomenul politic cel mai însemnat la ordinea zilei, este desociația partidelor. În Statele-Unite, până acum au domnit două partide puternice: partidul republican și partidul democrat. În timpul din urmă însă, germenul discordiei a pătruns în sânul fiecărui partid, așa că astăzi mulți dintre republicani se înțeleg mai bine cu unii democrați, decât cu membrii propriului lor partid și viceversa. Bryan, unul din căpeteniile democraților, și-a ales ca platformă de luptă tocmai chestiunile cari nu divid pe cele două partide și cari sunt înțelese de toată lumea.

În Franța, acelaș lucru. Partidul care se întitulează *Alianța republicană democratică*, este deopotrivă despărțat și de partidele reacționare și de partidele revoluționare. În manifestul ce a publicat anul trecut, în vederea alegerilor, Alianța republicană a îndemnat poporul să voteze numai pentru oamenii de bun simț, hotărâți a realiza toate progresele, însă pe căi legale și cumpătate. Manifestul eră semnat de mai mulți foști miniștri și chiar de fostul președinte al republicei, Loubet.

Dacă programul lui Bryan și manifestul Alianței republicane democratice ar fi fost publicate la noi, celelalte două partide s'ar fi grăbit să le numească — după cum au făcut cu programul partidului conservator-democrat — anodine și fără miez, ca ne conținând nici o idee nouă. Dar bunătatea unui program nu stă numai în noutăți. Programele absurde conțin de sigur foarte multe noutăți, ceea ce nu înseamnă că ele sunt și folositoare. Nimic mai ușor decât a așterne pe hârtie o lungă serie de deziderate legislative; principalul însă este ca ele să nu rămână un bilanț al viitoarelor falimente de făgădueli electorale. Greutatea stă mai mult în priceperea problemelor ce izvorăsc din cursul normal al vieții publice, în comunitatea de spirit a membrilor unui partid, care mai degrabă decât identitatea înșelătoare a formulelor, dă partidelor forța și coeziunea lor.

Bunătatea unui program atârnă mai puțin de ino-

vație și mai mult de oportunitate, adică de alegerea soluțiilor potrivite momentului și de succesiunea acelor soluții. Politica este făcută din experiențe succesive și adesea contradictorii; ceea ce putea fi bun ieri, alaltăieri, poate să nu mai fie bun azi. Clipa de acum, prezentul, care are nevoile lui particulare și care nu îngăduie decât anume reforme și în anume măsură — iată ceea ce trebuie să aibă în vedere un program. Programul este condiționat de nevoi și se schimbă odată cu dânsule. Dacă el dă mai mult decât cer nevoile actuale — e o greșală; dacă dă mai puțin — iarăși e o greșală.

Superioritatea adevăratului om politic reșede în darul de a ști să se folosească de împrejurările existente, pentru a scoate o soluție care se poate imediat traduce în fapt. Multe soluții par bune în principiu, când le pui însă în practică, ele îngreunează și mai mult răul.

Tocmai aici stă mai cu seamă, deosebirea fundamentală dintre partidul conservator-democrat și celelalte partide. Vechile partide trec pe lângă real, se izbesc de real și nu-l văd. Unii caută soluții în cronici și legiferează pentru cei morți; alții în plăzmuirile fanteziei visătorilor, spre dauna bunului simț. Partidul conservator-democrat e menit să trezească pe unii, să oprească pe ceilalți, să-i aducă pe toți la simțul realității strigându-le, unora: nu ne mai dați legi cari puteau fi poate bune acum 50 de ani; celorlalți: nu ne mai dați legi fantziste, inaplicabile, cari nu vor fi poate bune nici peste 50 de ani; dați-ne legi aplicabile acum, bune acum, cari să răspundă nevoilor de acum.

* * *

Caracteristica partidului conservator-democrat, deci, este că el se inspiră direct din realitatea faptelor existente și numai puțin, atât cât trebuie pentru înlesnirea unei priviri de ansamblu, din dezideratele teoriilor pure. El vede că mulțimea s'a redeșteptat, că ea cere autorității motivele sale de a fi, și aceasta trebuie să-i prezinte motive raționale, trebuie să-i dovedească că se exercită pentru binele tuturor guvernanților, iar nu numai pentru o anumită clasă sau un anumit partid. Fapt e că acum guvernanții sunt ținuți să se coboare în popor, ca să-l cerceteze și să-i asculte năzuințele. Când năzuințele erau obscure, ușor se putea trece peste dânsule, azi, însă, ele au ajuns din ce în ce mai deslușite, mai conștiente, se organizează, devin o forță, și trebuie să ții seamă de ea. Cu voce, fără voce, și pe nesimțite, statele au început să se organizeze de jos în sus, adică au început să se democratizeze. În unele țări, fenomenul se găsește într'o evoluție înaintată, în altele începe acum, în celelalte nu va întârzi să se producă. Grija de căpetenie a oamenilor de stat este, nu de a se împotrivi curentului, ci de a-l îndreptă, de a-l călăuzi cât mai potrivit cu nevoile reale ale societății.

Curentul democratic are neapărat și părți cari pot deveni periculoase, dacă sunt exagerate sau rău înțelese. Așa, libertatea absolută, de pildă, fără anume îngrădiri duce la anarhism. Egalitatea drepturilor pe de altă parte, fără anume condițiuni de aptitudini, de destoinicie în rolul pe care voim să ni-l însușim, duce la egalizarea condițiilor, adică la nivelare, care ar coborî pe toți în valurile mulțimii amestecate, omorând

astfel orice tendință de diferențiere, orice tendință de emulație. Partidul conservator-democrat nu iubește nici anarhismul, nici acea câmpie întinsă și monotona, fără dealuri și fără flori, către care ne împinge socialismul internațional. Anarhismul ar transforma lumea într'un infern, iar socialismul internațional, într'o cazarmă.

Corectivul acestor rele stă în spiritul de ordine, care aparține doctrinei conservatoare. Spiritul de ordine însă, nu în înțelesul de a se păstra situațiile dobândite prin drept de naștere, ci în acela de a se pune garanții de stabilitate, pe diferitele trepte unde ne chiamă meritul și capacitatea noastră. Garanții necesare, pentru că democrația, în esența ei, este mobilă ca valurile mării.

Rostul noului partid conservator rămâne astfel destul de lămurit. El vrea să scoată toate forțele vii din sânul poporului și să îmbrățișeze toate ideile înaintate, — aceasta, însă, cu spirit de discernare, pentru a nu tulbură ordinea în stat. Deviza sa este: nici reacționarism, nici revoluție. Noul partid a îmbrățișat într'adevăr democratismul, l-a îmbrățișat însă ca sistem organizat și aplicabil, nu ca explozia unei pasiuni, ca o forță dezordonată care dărâmă tot ce întâlnește în cale. Din cerințele vremii de acum, el năzuește să ia numai ceace este bun și indispensabil, pentru a ne da reforme reale, aplicabile, fără a sdruncina însă temeliile sociale. El vrea, cu alte cuvinte, să introducă democratismul în instituțiile românești, iar nu în ruinele lor.

Diferențierea partidelor noastre politice s'a accentuat dealminteri în mod hotărât cu prilejul ultimelor debateri parlamentare. De-o parte s'a semnalat o politică de rezistență, de conservățiune egoistă, împotriva revindcărilor populare: de cealaltă parte, o politică de violență, care nu așteaptă îmbunătățire decât din răsturnarea totului, tinzând, ba chiar făcând și un prim pas, dar fără a o mărturisi în mod franc, către abolirea proprietății. Partidul conservator-democrat nu adoptă nici îndărătnicia unora, nici aventurile celorlalți. El știe că actualele forme sociale nu sunt toate bune și nici veșnice; între ele, însă, proprietatea privată constituie unul din stimulentele cele mai mari pentru activitatea omenească, și una din garanțiile cele mai sigure pentru libertate. Progresul izvorăște nu din cine știe ce forță automatică universală, ci din activitatea perseverentă a libertății individuale, așa în cât, între cei trei termeni: proprietate individuală, libertate, progres, există o legătură de corelațiune, fiecare din termeni fiind condiționat de ceilalți doi.

În ceace privește proprietatea privată, s'ar părea că între noul și vechiul partid conservator nu există deosebiri. Din dezbaterile urmate însă în parlament, se poate vedea că lucrurile nu stau așa. Deosebirile sunt fundamentale; soluțiile adoptate de unii și de alții diferă și ca formă și ca spirit. Conservatorii democrați sunt pentru mica proprietate; vechii conservatori, pentru proprietatea mare. Aceștia din urmă, însă, mai leagă de proprietate și un fel de întâietate politică, un fel de privilegiu deghizat, care, deși nu l'ar consacra poate fățiș prin lege, l'ar face să trăiască totuși în practică.

În linii generale, tendințele partidelor noastre politice s'ar putea deci rezuma astfel:

Partidul conservator, mai legat de tradiție, de trecut crede că ideia de ordine trebuie să primeze pe aceea a progresului. Partidul liberal, mai novator și mai îndrăzneț, susține că raportul trebuie schimbat; el vrea progresul chiar în dauna ordinii. Reformele și actele lui din ultima guvernare sunt o dovadă. Prin aceasta el evoluează spre socialism, care înclină a nu vedea în individ decât celula unui organism colectiv, societatea, o societate ipotetică însă, căreia trebuie să i-se suborboneze totul. Partidul conservator-democrat este un partid central, el consideră ordinea și progresul ca două aspecte complementare și inseparabile ale unui acelaș principiu. În deosebire de liberali, cari vor să supue faptele concepțiilor lor teoretice — ne ținând seamă nici de împrejurări, nici de obiceiuri, nici de forțele latente acumulate în decursul timpului la noi — conservatorii democrați tind a scoate o îndrumare din însăși faptele existente, din fenomenele durabile ce zac sub aspectul schimbător al frământărilor noastre sociale. El are mai mult respect pentru individ, în dezvoltarea căruia vede condiția primă a oricărei organizații sociale.

Acestea sunt încheerile generale ce se desprind din desfășurarea luptelor noastre politice. Acum, în sfera de acțiune a fiecărui partid, mai rămân, evident, încă multe chestiuni cari ar trebui deslușite. Chestiunea, de pildă, de a se ști, cum se împacă ideile d-lui Take Ionescu despre votul universal cu democratismul său, ori alta, încă și mai la ordinea zilei, cum se împacă absolutismul unor miniștri liberali cu principiile partidului lor? Oricare va fi explicația acestor fapte, tendințele generale ale partidelor noastre rămân acelea pe cari le am indicat mai sus.

Într'un viitor articol vom atinge și aceste chestiuni, articol unde va fi vorba mai ales despre cei trei șefi, între cari numărăm neîndoios două însemnate personalități: d-nii Carp și Take Ionescu, și un om cu mare noroc: d. Ionel I Brătianu.

N. EM. TEOHARI.

CESTIUNI SOCIALE

INSTINCTUL SEXUAL LA COPII

O piesă a lui Frank Wedekind

Literatura noastră a rămas din punctul de vedere al alegerii subiectelor, la vechia tradiție literară. Numai talentul autorului variază, subiectul rămâne același. În toate nuvelele și în puținele romane e același gen descriptiv și aceiași eforturi de a reda tipuri și caractere, de a descrie obiceiuri și moravuri. Chestiile sociale, psihologice, problemele morale, nu sunt nici odată la baza unei povestiri.

Lucrul, bine înțeles, nu trebuie să ne mire. Literatura fiind icoana reală a vieții unui popor, ea nu poate reflecta decât cea ce se oglindește în ea. Or, cum nici un fel de problemă socială nu preocupă societatea

tea noastră cultă, bine înțeles nici literații noștri nu s'au simțit nevoiți a le ridica în operele lor. O parte a societății noastre de sus, e preocupată de protecția animalelor și tot ce am putea pretinde a găsi în literatura noastră ar fi preocuparea această: dacă animalele merită sau nu atenția oamenilor. Alte probleme interesează, e drept, o altă clasă de oameni, pe guvernării noștri, pe oamenii politici. Aiurea, în alte țări, o chestiune socială este discutată de toată țara și discuția politică, în jurul ei, se face abia în urmă; la noi orice problemă de natură morală, socială, pedagogică, preocupă numai pe oamenii politici.

Ce chestiune mai mare, mai frumoasă decât chestiunea țărănească! Ce pretext mai bine venit decât îngrozitoarele manifestări din 1907 ca să fie dezbătute de toată lumea cultă, și ce repede s'a închis în jurul ei orice vorbă odată cu legiferarea din 1908 a câtorva proiecte de legi.

Caragiale în neperitoarea sa piesă «Conu Leonida față cu reacțiunea» a definit admirabil mentalitatea românului în exclamația aceasta a conului Leonida: «Statul ce treabă are!» E drept că garibaldianul Leonida era preocupat numai de lefurile pe care Statul trebuie să le scoată de unde va crede de cuviință, chiar neîncașând birurile, dar în exclamația aceasta e sintetisată convingerea românului, fie el de inteligența Conului Leonida, fie el cel mai superior om, că toate în această țară trebuiesc făcute de Stat. Și prin Stat, Conu Leonida înțelege pe acei câți-va oameni cari se perindează la cârma țării.

De aceea nu e de mirare că toate chestiunile sociale: fie îmbunătățirea soartei țăranilor, ridicarea nivelului lor cultural, fie educația în general a copiilor, ca și ocrotirea lor, în primii ani ai vieții, fie apărarea societății contra tuturor viciilor, trebuiesc discutate de omenii de stat. Și cum, printre oamenii de stat sunt puțini literați, în literatură am rămas la vechea tradiție a națiunii.

În alte țări, la substratul fiecărui subiect de dramă, roman, nuvelă sau comedie veți găsi o problemă socială. De la problema divorțului și până la chestia ocrotirii pușcăriașilor eliberați, veți găsi toate chestiunile de ordin moral, pedagogic, social într'un cuvânt.

Stane de peatră a lui Suderman după *Magda*, *Onoarea* a aceluiasi, sunt subiecte cu o teză socială; am amintit de acest autor pentru că s'a vorbit mult zilele acestea de dânsul cu ocazia reprezentării primei din piesele citate. Dar câți autori francezi, englezi, germani și mai ales ruși, ar trebui să cităm, ca să arătăm acest lucru că problemele sociale preocupă și pe scriitorii ca și restul societății culte dintr'o țară.

O problemă nouă a fost în ultimul timp foarte mult exploatată și în teatru și în roman: chestiunea sexuală. Ea a găsit, cum am arătat-o chiar aci, într'un articol, și un filosof, care să-i consacre un studiu extraordinar, *Sexualitatea și Caracterul*, pe *Weininger*. Ea și are moralistul ei pe *d-r. Forel*, cum își are romancierii săi, pe *Mirbeau* în Franța,—vezi romanele sale *Le Jardin des Supplices* și *Journal d'une femme de chambre*; în Rusia pe *Andreef* și mai ales pe un scriitor tânăr *Arțibașef*; în Germania pe *Wedekind*.

Dacă ceilalți autori au pus în scrierile lor toate manifestările sexualității cu toate inversiunile și perversiunile ei, făcând mai mult un album iconografic al tuturor formelor sub care se prezintă sexualitatea, *Wedekind* a pus într'una din piesele sale chestiunea sexualității cu totul din alt punct de vedere și de aceea ne vom opri în acest articol asupra sa.

* * *

Educația copiilor noștri, cu toate progresele pedagogiei și ale psihologiei copilului, a rămas ca și literatura la noi, la vechea ei tradiție. Se dau teme și lecții de învățat acasă, traduceri și probleme de făcut, o parte din elevi sunt examinați a doua zi «pentru că n'au avut noroc să scape» o parte sunt neexaminați, «aceștia au fost fericiții zilei».

Ce este copilul, ce sentimente, ce gânduri, ce preocupări îi muncesc creerul, nimeni nu se interesează. Și cum profesorilor le este indiferent acest lucru, cu atât mai mult le este indiferent părinților, căci majoritatea din ei spun sincer: «Eu nu mă pricep dom'le profesor, ce să fac cu el. Tot ce pot face e să îi trag câte-o bătaie din vreme în vreme!»

Și de la pedagogia profesorului, până la «perechile de palme» ale părintelui, nu e un pas așa de mare.

Or, copilul e un lucru foarte complicat, e tot așa de gingaș, de plâpând, de extraordinar ca orice plantă sau animal, în creștere. Și dacă pentru plante sunt horticultori, iar pentru animale o serie întregă de specialiști, pentru educația acestui animal, care într'o zi va fi un om, nu există încă o metodă sigură de educație, și acelea cari există, misoneismul nostru — teama de orice este nou — nu ne permite să le admitem.

Între alte multe instincte, sentimente și pasiuni cari se dezvoltă la vârsta copilăriei și pubertății, e și instinctul sexual. Izbucnirea lui la o vârstă precoce are toate consecințele funeste, dar în potriva căruia nu ne putem împotrivi, forțându-l a nu apare așa de repede. Viața socială modernă a produs aceste dezarmonii între natura omului și instinctele sale. Profesorul *Mecnikov* a consacrat două lucrări ale sale ¹⁾ acestei chestiuni. În deosebi sunt interesante datele sale relative la dezarmonia dintre organele sexuale și funcțiunile lor. Principiul general al acestei dezarmonii e în faptul că, instinctele și trebuințele izbucnesc în om cu mult mai înainte ca el să le poată satisface — cu mult mai mult chiar decât dezvoltarea definitivă a organelor respective. *Mecnikov* citează cazuri, de alt fel destul de cunoscute în medicină, când instinctul sexual s'a dezvoltat la copiii de 5 ani, ba chiar la copiii cari sugeau încă. Intervalul enorm, care există între deșteptarea acestui instinct și timpul în care el poate fi satisfăcut, crează la acei indivizi o anumită dispoziție sufletească și o sensibilitate extraordinară, furând organismului o cantitate enormă de puteri, cea ce se și explică prin neegalitatea de temperament și extrema susceptibilitate a copiilor și a adolescenților.

E interesant că, cunoașterea acestei dezarmonii, nu-l face pe *Mecnikov* să fie pesimist, din potriva el pri-

1) *Studii despre natura omului și Studii optimiste.*

vește cu multă încredere în metodele pedagogice cari pot domoli acest instinct prin o educație igienică și rațională.

Aceeași problemă este pusă și de Wedekind în piesa sa «*Deșteptarea primăverii.*»¹⁾. Autorul se revoltă contra educației copiilor în cece privește instinctul lor sexual. El găsește greșită acea pudicitate cu care e învăluită origina omului și cu care se ascunde copiilor adevărata lor naștere pe acest pământ. Trebuie să fie atât părinții cât și profesorii, prea falși sau prea proști ca să creadă că copilul nu înțelege ceea ce îi se ascunde. Dar tocmai această falșitate otrăvește viața copilului, îl exasperează, și de multe ori produce adevărate tragedii în viața lor, cum e și aceasta care se petrece în piesa lui Wedekind.

Partea principală și în jurul căreia se petrece toată acțiunea piesei este aceasta: Un tânăr elev Melhior e îndrăgostit de o fată de aceeași vârstă Wanda. Melhior e încă inocent, dar «știe totul.» Wanda pricepe și ea dar ideile sale sunt neprecise; într'o zi. ca. să se edifice, ea cere mamei sale o explicație. Eu nu'mi închipui zice tânăra fată, că'mi vei pretinde ca la vârsta mea,—ea are 14 ani—să mai cred că copiii sunt aduși de berze. Mama sa refuză de a-i da explicări dar la insistările fetei sale îi răspunde: «Pentru ca să poți avea un copil, trebuie ca pe bărbatul cu care ești măritată... să-l iubești, să-l iubești cât se poate iubi un om, Explicația e cât se poate de copilărească, din punctul de vedere al adevărului științific; dar ea este și periculoasă. Căci, câte-va zile în urmă, Wanda jucându-se în podul cu fân, cu Melhior, e posedată de acesta. Indrăzneala lui Melhior având urmări, ea nu-și dă seama de nimic. La toate observațiile și imputările mamei sale, Wanda răspunde: «Dar e imposibil, mamă, eu nu sunt căsătorită și nu l-am iubit, eu nu te iubesc decât pe tine.»

Acesta e aproape tot subiectul în jurul căruia se învârtesc toate persoanele, profesori, părinți, etc...

Ce rezultă de aci? se vor întreba moralistii. Oare Wedekind recomandă a da toată libertatea copiilor și a-i lăsa de mici în destrăbălare? Nici de cum! Wedekind nu dă nici un consiliu. El vrea numai atâta să arate, că, copiii, departe de a fi niște îngeri, cum și-i reprezintă părinții și dascălii, au dezvoltate în ei instincte prea de timpuriu, cari instincte îi fac să sufere, și că educația de astăzi mincinoasă și falșă, e o nerușinare și un rău.

Bine înțeles că foarte mulți vor critica aceste subiecte aduse pe scenă și în romane, cum am văzut, spre pildă, critica foarte nemiloasă a d-lui Maurice Muret.²⁾ Lucrul nu e de mirare. Avem despre natura omenescă două concepții, amândouă nedrepte și pătimase. După o concepție, împrumutată dela creștinism, vedem în natură concentrat tot răul vieții, trebuie, prin urmare, s'o ignorăm și s'o nimicim în numele celor mai înalte idealuri, trebuie, într'un cuvânt, să ne lupțăm cu natura noastră și cerințele ei, pentru că ele

sunt josnice. A doua concepție, declară natura ca infailibilă; tot ce vine dela natură, e o fericire; împlinind orbește legile naturii, omul are să fie și drept și fericit și pentru orice abatere dela aceste legi natura ne pedepsește.. Acestea sunt concepțiile pe cari le avem și de aceea și drama lui Wedekind ne supără, căci ne pune în față greșala noastră... În realitate vedem cu totul alt-ceva. Ori-ce urmare oarbă a legilor naturii ca și ori-ce neascultare a lor, împotrivire, sunt vătămătoare. Omul modern e așa de deosebit în organizarea sa, în cât pentru el nu e nimic obiectiv și absolut obligator chiar legile naturii. El trebuie să asculte numai de glasul individual al naturii sale — care e în el însuși — și consequent ca el să-și organizeze viața. Străbunii noștri erau fericiți, trăind natural, trăind aproape de viața naturală, necriticând-o și neprotestând contra legilor ei. Dar de ce să adoptăm acest fel de trai și noi, când suntem prin noile legi sociale și prin complexul civilizației moderne, diferiți de ei și de ce să nu urmăm propriile noastre gusturi și trebuințe, când în chipul acesta vom fi și mai puternici și mai fericiți? Natura e puternică, în ea sunt izvoarele tuturor fericirilor. E drept! Dar și omul e puternic, puternic pe voința lui, pe conștiința și individualitatea sa. Și odată ce e stăpân pe *eul* său, el e în drept să-și schimbe și natura sa. Dar pentru aceasta e nevoie ca el să-și cunoască acest «eu» și *deșteptarea* tuturor instinctelor sale, tuturor trebuințelor și legilor naturii sale și nu numai a capriciilor.

Bine înțeles, o astfel de concepție individualistă e în contradicere cu toate acele concepții de până astăzi, cari vedeau în om un sclav al naturii sau pe un dușman al ei. Și nu e deci de mirare că piesa lui Wedekind să găsească potrivnici cari să-l acuze, că, cercetând și cerând pentru legile firești o altă educație, este un pornograf și că teatrul lui e de un cinism revoltator.

Civilizația modernă a făcut din om un suflet variat și care veșnic promite ceva, dar care e incapabil de a face tot ce promite și care, mai ales, nu iubește și nu simte viața care-l înconjoară. Wedekind, din potrivă, pune mai presus de toate, viața, cu începutul ei neînțeles și enigmatic. De aci rees toate gândirile sale, de aci toate sentimentele sale. Wedekind iubește viața fără să o idealizeze, o iubește simplu, întru cât-va cinic, cu o iubire de animal. În piesa aceasta de care am vorbit ca și în alte lucrări ale sale, nu găsim pe nici un erou al său care să ne facă să vedem că viața e frumoasă. Dar simțim că ea e o *putere*. În oameni el nu admiră calitățile lor morale, dar tăria lor, *caracterul* lor.

Și aceasta pare să fie filosofia care convine mai mult omenirii de astăzi, căci teatrul lui Wedekind e jucat în aplauzele și aprobarea întregii Germanii. În Rusia, unde prefacerile sociale au un caracter individualist, de asemeni Wedekind e jucat cu mult succes.

Ultimele lui piese au avut mai ales un răsnet unanim, cum a fost, spre pildă, piesa intitulată *Censura* și *Oaha*.

În ele vedem toată filosofia scriitorului. Ea ne arată ceva nou, că relațiile dela om la om au început a se schimba, ca și cum ar fi o trecere dela extremul in-

1) *Frühlings Erwachen (eine Kindertragödie)*. München. Albert Langen, editor.

2) Maurice Muret: *La littérature allemande d'aujourd'hui*. Lausanne. Librairie Payot 1909.

dividualism la un fel de unire și preschimbare nu a individualității în sine, dar a omenirii în întregimea ei. Drumul care duce dela omul liber la omenirea liberă trebuie să treacă prin „iubirea celor departe de noi”. Prin acești „departe de noi” se înțelege o nouă concepție religioasă a iubirii aproapelui. Dar nu mai e vechiul altruism, așa cum noua concepție religioasă nu e o credință, bazată pe autoritate.

«Eu găsesc, spune Wedekind, că în hramul gigantic al conștiinței religioase nu încetează acțiunea rațiunii. Mie mi se pare că, cel mai înalt punct din această înarmare divină, se bazează pe dezvoltarea superioară a rațiunii. Mi se pare că fiecare colonadă, fiecare boltă a acestei clădiri se susține numai pe rațiune... Cea mai înaltă și cea mai sfântă din expresiile cari ni le dă rațiunea — e bunătatea omenească, adică iubirea către oameni.

Și când un autor are o astfel de concepție filosofică, credem că oricari sunt preocupările cari îl frământă, ele nu pot fi izvorâte decât din iubirea și simpatia sa, față de oameni. De aceea teatrul lui Wedekind cu tot realizmul pieselor sale, e un teatru idealist. Problema sexuală pe care a atins-o în *Deșteptarea primăverii* — care departe de a fi o lucrare pornografică în care toți eroii sunt niște sexuali, urmăriți numai de idei erotice — e o problemă demnă de a fi ridicată pe scenă. Eroii piesei sunt copiii fiecărui părinte care nu vrea să vadă în ei decât îngeri și nu naturi cari ascund ca toată natura, frumuseți și mizerii. Piesa e scrisă pentru toți acei cari au copii și pentru acei cari sunt mențiți a educa copii. Ea n'are nici o soluție în această chestiune; autorul nu e nici pedagog și poate e numai un părinte tot așa de ignorant ca și alții, — dar ea este un subiect care trebuie discutat.

Omenirea e plină de neurastenici, blazați; sinuciderile se măresc zilnic și în lumea adulților și a copiilor; casele de nebuni plesnesc de atâți bolnavi cari cer ospitalitate. Și la baza acestor rele sociale, cine știe cât n'a contribuit și educația rea care s'a dat copiilor, și ignoranța celor mai delicate sentimente și instincte ale lor, într'o vârstă de creștere și formare.

Trebue să dăm jos marsa de ipocrizie cu care ne educăm copiii. Aceasta a vrut Wedekind s'o facă, punând pe scenă chestia delicată a sexualității și a deșteptării ei în copii. Cum s'o facem? Aceasta e treaba pedagogilor și moralistilor vremii.

DR. I. DUSCIAN.

ZIARE ȘI ZIARIȘTI

Cine urmărește ziarele germane de astăzi, are prilejul de a admira munca deosebită ce se desfășură în jurul lor. De un cuprins vast și variat, ele nu sunt numai organe de informație asupra cursului vremii. Imbrățișând mai multe domenii, se pot asemăna unor antologii, în cari fiecare cititor își poate găsi partea de interes. Mai cu seamă numerele de sărbătoare sunt o comoară întreagă de politică, literatură și știință.

Ziarele franceze și italiene poartă mai mult caracterul rasei lor. Cuprinsul lor este mai condensat și mai

nervos. Multă improvizație și mult impresionism. Ele au însă concursul condeielor de seamă, al savanților și literaților, cari prin rubricile lor le ridică mult nivelul seriozității. Numerele de Luni, când apar cronicile dramatice și cele literare, iscălite de nume cunoscute, sunt foarte căutate.

Presă noastră românească, formată după asemănarea celei străine, se împarte în două categorii. Cea din Ardeal se apropie, ca factură, ca mod de redactare și ca spirit greoi, de presa germană, cu o singură deosebire, că nu o poate ajunge în ceea ce privește temeinicia cuprinsului ei. Cea din Regat a adoptat genul latin, ușurința și pripirea ziarelor italiene, cu reportajul lor exagerat, și caută să imite «esprit»-ul francez și calitățile stilistice ale presei parisiene.

Că valoarea organelor noastre zilnice nu se apropie în nici o privință de a celor străine este sigur. Nimeni însă nu va putea tăgădui marele progres ce s'a făcut dela biata «Foaie pentru minte» a bunului Barițiu până la «Tribuna» de astăzi și de la fitistichia «Albina» a superficialului Asachi până la tribunele publice de acum. A fost acesta un lung proces de desmormire, cu lupte pentru limbă și pentru forme, o măsurare continuă între talent și întreprinzător, o ciocnire între spiritul vremii și prejudecățile politice.

Și cel ce va scrie istoria acestei presei, — în același timp unul din cele mai însemnate capitole culturale, — va avea de înregistrat cu recunoștință o serie întreagă de năzuinți ale atâtor martiri ai condeielor și o incontestabilă isbândă asupra vitrigelilor împrejurări. Dar a deduce de aici satisfacția noastră pentru starea de astăzi a presei, ar fi totuși o greșeală.

Iată de pildă ziarele de peste margini. Ce săracă este Bucovina românească în ziare și ziariști. Bieții Bucovineni, cu toată sfortărea și bună-voința lor, nu reușesc să aibă scriitori. Poeții lor sunt slabi și trăesc din imitații. Ziarele lor au fost redactate până acum de condeie împrumutate din Ardeal. Periodicele lor efemere nu pot satisface un public exigent, nici ca limbă, nici ca fond. E un fenomen curios acesta, cum o provincie bogată, cu o aristocrație considerabilă, cu libertate de învățământ destul de largă, nu reușește să contribuie aproape cu nimic la cultura noastră...

Ardealul, firește, nu se află într'o stare atât de deplorabilă. Ziarele s'au înmulțit, cu toată teroarea politică și jertfele neconținute de oameni. «Tribuna» își ridică palat și alte organe zilnice-i fac concurență. Limba în care se scrie acum acolo curge mai ușoară și mlădioasă, numai foile bisericești și școlare abundă uneori de vechile orori latiniste. Dar atât. Ziare moderne, în înțeles apusean al cuvântului, nu au nici Ardelenii. În presa lor nu sunt personalități de seamă, cari să preocupe pe cititori prin un fond original de idei și cari prin scrisul lor să fi determinat curente și simpatii. Afară de tânărul redactor Gh. Pop dela «Tribuna», ale cărui articole se deosebesc prin o frumoasă formă literară, nu se anunță vre-o individualitate. Tot ce apare în ziarele de peste munți sunt mai mult parafrazări și polemici greoaie cu presa sau cu guvernul Maghiarilor. Lipsește cugetarea limpede, sobrietatea frazei, consecvența și puterea convingătoare a ideilor; lip-

seşte partea culturală şi economică. Diletantismul politic şi literar nu este întrecut decât cel mult de pretenţiunea semidoctilor, strecuraţi prin redacţii, în lipsă de forţe pregătite. Că se citesc mult, este altă cestiune. Românul din Ungaria iubeşte lectura. Şi dacă ţine la ziarele sale este mai mult pentru partea lor sentimentală decât pentru valoarea lor educativă.

În România, regatul tuturor libertăţilor, presa a evoluat desigur în condiţii foarte prielnice. Surprinde însă şi aici numărul atât de restrâns de figuri remarcabile, care să se fi ridicat de-asupra marelui cor de profesionişti. Urmărim cu drag pe profundul analist Hodoş-Gorun, ale cărui articole se pierd neştiute în coloanele unei umile gazete de partid. Citim cu plăcere pe Teodorescu, pentru seriozitatea reflexiunilor sale sociale şi economice. Stimăm pe Ion Popescu pentru logica lui şi pentru cinstea judecăţii lui în cestiuni de prosperare a neamului. Avem un cuvânt de stimă pentru cultura d-ului Streitmann şi—cu toată mania furibundului A. C. Cuza—am avea acelaş cuvânt şi pentru d-l Brănişteanu, dacă ar şti să renunţe la răutăţile d-sale din «Frankfurter Zeitung». Incolo, însă, în toată ziaristica română, cel mult dacă vre-un reporter politic şi social de ne mai opreşte atenţiunea prin fantasticele lui combinaţii şi prin stilul cel sprinten.

Ceea-ce nu se vede la ziarele noastre este entuziasmul profesional şi hărnicia. Totul îţi face impresia unei activităţi de mântuială. Un articol, o glumă, câte-va notiţe şi restul informaţie. Nici o pasiune, nici o stăruinţă pentru anumite probleme, de cari s'ar putea înlănţui atenţiunea marelui public. Din potrivă, o sfială ostentativă în potriva a tot ce cere cugetare originală. Ziare scrise, în loc de a-şi umplea pagina întâia cu variate articole de reflexiune, pentru a dovedi că ziaristul român ştie să şi producă, nu numai să reproducă, tipăresc în primele coloane «lista abonaţilor la firul telefonic» sau «Violul din strada Soarelui». Şi atâtea momente din viaţa socială, atâtea părţi ale mişcării sgomotoase din Capitală, atâtea fapte zilnice, pline de înţeles, pentru cei ce au privire ageră şi nervi impresionabili, trec necomentate, iar ziarele se reduc la simplul rol de maşini de înregistrare.

Adevărat, că şi sarcina ziaristilor este prea mare. Socot că este nedrept să cerem totul dela dânsii. Pe cum la Germani şi la Francezi, academicianul ca şi ministrul se coboară în arena publicisticii, nu înţeleg de ce n'ar putea fi şi la noi astfel. De ce oare droaia de oameni culţi din fruntea facultăţilor noastre n'ar profita de organele zilnice, ca de cele mai bune mijloace de răspândire a culturii, pentru a veni în ajutorul ziaristilor de profesie? De ce d-nii Filipescu şi Marghiboman şi floarea întregă a «Junimismului» de astăzi, buni oratori şi desigur buni mânuitori ai condeiului, nu s'ar face singuri propagatori ai moralei politice, şi s'ar lăsa să fie înlocuiţi prin un biet gazetăraş ca Madan? Este aşa de umilitor să vezi partide politice, cu atâţia conducători iluștri, şi cu toate acestea nici o iscălitură ilustră în gazetele lor de partid!

Dacă, presa noastră, deci, nu e la înălţimea sa, pricina este a se căuta în lipsa de concentrare a tuturor forţelor intelectuale. Nu poate fi completă o presă

zilnică, dacă se razimă numai pe profesionişti, printre cari numărul capacităţilor este restrâns. Nu pot da roade cuvenite ziarele, dacă literatura, arta şi toate ramurile ştiinţei nu sunt reprezentate în coloanele lor în măsura largă şi demnă. Glasul timpului cere ca opera minţii să nu mai fie izolată în cărţi rare, sau în reviste inaccesibile mulţimii. Dela părăsirea acestei izolare, delo ocuparea tribunei publice de tot ce este literat şi om de ştiinţă atârnă şi primenirea presei noastre.

IL. CHENDI.

CRONICA ŞCOLARĂ

INCEPUTUL NOULUI AN ŞCOLAR

Se începe un nou an şcolar : o nouă serie de bucurii, de griji sau de neazuri pentru părinţi, pentru elevi şi profesori. Odată cu aceasta se pun şi o sumă de probleme, de natură pedagogică, sau administrativă, propriu zisă, cari merită să fie cel puţin date la iveală, dacă nu rezolvate.

În primul rând regulamentul şcoalelor secundare — modificat de atâtea şi atâtea ori —, s'a mai modificat odată, tocmai în ajunul deschiderii şcoalelor. Este un spectacol frumos, schimbarea aceasta continuă, care zăpăceşte pe bieţii secretari, directori şi profesori.

S'ar părea firesc ca făurirea unui regulament să fie, după multă chibzuială, ieşit dintr'o necesitate reală, sau dintr'o practică bine cumpănită ; iar odată ce el s'a concretizat în formule şi s'a pus în aplicare, să se aştepte ca experienţa şi discuţia, cât mai lungă, să arate ce trebuie să rămână şi ce să dispară. Dorinţa neînfrânată de inovaţii — dacă nu şi alte motive — intervine mereu însă, şi determină pe cei din fruntea şcoalei noastre să schimbe, să refacă, să revină, să pună la loc ce au stricat şi să strice ce au dres, pentru ca la urmă de tot să se producă o întreagă babilonie.

Acum câţva timp, când cu desfiinţarea examenelor de fine de an, la şcoalele statului, se stabilise că : elevii cari au obţinut media anuală cinci, la fiecare obiect în parte, sunt promovaţi. S'a constatat, puţin timp după aceea, că mulţi din elevii cari îşi asigurase o notă satisfăcătoare în primele trei bimestre — fiind siguri că chiar cu notă rea pe ultimul bimestru, tot aveau media cinci — nu mai învăţau, tocmai atunci când, făcându-se repetiţia întregii materii, trebuia să se realizeze şi cristalizarea definitivă a muncii din întregul an.

Spre a se înlătura acest neajuns, s'a hotărât atunci, ca elevii ce nu vor fi obţinut nota cinci pe ultimul bimestru, să fie declaraţi corijenţi — ori cât de mari note ar fi avut înainte.

Deodată însă, pe ce motive nu ştim, acum în toamnă, această măsură e desfiinţată şi elevii rămaşi corijenţi sau chiar repetenţi, sunt trecuţi, fără nici o altă formalitate.

Este însă altceva şi mai frumos. Din timpuri vechi, poate de când există şcoală secundară la noi, era stabilit că rămâne repetent cel ce nu a obţinut notă satisfăcătoare la trei obiecte — ori din ce clasă ar fi fost

el. S'a făcut și aici o inovație: în clasele superioare au fost declarate — după modificarea din anul trecut — unele obiecte ca principale, iar celelalte, fără îndoială, ca secundare; așa de pildă studiul limbei române, l. franceze, filosofiei, etc. sunt secundare, iar limba latină, științele naturale și cosmografia (?) sunt principale la secția modernă. Nota nesatisfăcătoare numai la unul din obiectele principale aduce repetenția. Care ar fi justificarea acestei dispoziții e greu de priceput. Limba latină este la secția modernă un obiect căruia i s'au consacrat o mulțime de ore: aceasta arată că e deci un obiect căruia i s'ar da precădere. De ce este însă — adică era — obiect principal cosmografia, căreia i s'a acordat o singură oră pe săptămână? De ce este lăsat repetent elevul care nu știe fazele lunii și nu este lăsat cel care nu știe să scrie românește sau nu învață istoria neamului său? Aceasta e o enigmă.

Dar în sfârșit, e o hotărâre luată și pusă în aplicare din Iunie. A trebuit să treacă de abia două luni, pentru ca obiectele principale să cadă de pe tron și să devie și ele — o deșertăciune a gloriei omenesti! — muritoare de rând. Toți elevii rămași astfel repetenți în Iunie s'au pomenit dintr'o dată în Septembrie sau promovați de-a dreptul, sau corigenți.

N'am isprăvit totuși cu inovațiile. Un elev din clasa VII și a VIII — numai din aceste două — dacă nu are notă satisfăcătoare la două din obiectele secundare — tot după regulamentul aplicat la Iunie — este iarăși repetent. Vă întrebați poate: ce să fi motivat și această dispoziție? Greu de răspuns. Ni s'ar părea nouă profanilor, firesc, ca selecția cea mai riguroasă să se facă în clasele inferioare și în special în clasa I — unde deși li se dă dreptul elevilor să rămână corigenți la trei obiecte, Ministerul se preocupă totuși acum de găsirea mijloacelor de selecție — și nu pricepem de ce li s'ar îngreui condițiile tocmai elevilor din ultimele clase, a acelor elevi, cari, pe lângă faza periculoasă a pubertății prin care trec, și-au mai pierdut și atâta vreme cu școala, când puteau apuca altă cale. Dar să nu ne muncim mintea în zadar. Ministerul a revenit — și bine a făcut — și în această privință. Lucrurile sunt iarăși ca în timpurile bune, iar bieții băieți și-au pierdut vacanța în torturi, pentru ca bucuria să le fie, se vede, mai mare cu venirea toamnei.

N'am arătat decât câteva din neajunsurile schimbărilor de regulament. S'ar putea scrie coloane și poate chiar volume în această privință, fără să fie însă alt folos decât scoaterea concluziei: că suntem încă înapoiați în materie de învățământ și că ne mai trebuie încă mult, până să avem oamenii, cari să găsească calea cea bună pentru școala noastră.

* * *

Sunt departe de tot vremurile, când învățătura de orice grad eră gratuită, iar elevii erau bucuroși primii ori unde. Astăzi, afară de cheltuelile de tot soi, părinții plătesc și taxe școlare, ba pe lângă toate acestea sunt expuși ca copiii să le fie respinși dela început chiar.

Astăzi se dă examen de admitere în liceu. Și, fiindcă de acest examen atârnă soarta a o mulțime de șco-

lari, e bine să vedem cum este el organizat, ca să ne dăm seama, dacă aprecierea elevilor și clasificarea ce se face, este dreaptă și poate da bune roade.

Mai întâiu, un cusur fundamental al examenelor de admitere este că nu se ține seamă de aprecierea pe care institutorii au făcut-o asupra elevilor. Nu spunem un lucru nou pentru nimeni, dacă afirmăm că examenele în genere — prin condițiile nefirești în cari se dau și prin scurtimea lor, între altele — nu ne pot da decât într'o foarte mică măsură elemente de apreciere a candidaților. Stai cu elevii în contact în decurs de ani întregi și tot ai surprize uneori! E deci chiar dela început învederat, că examenele de admitere nu pot stabili o scară dreaptă a valorilor. De ce atunci nu s'ar ceré sprijinul prețios al institutorilor, cari și-au fixat aprecierea lor în certificatele de absolvire a claselor primare?

Dacă s'ar face aceasta, s'ar vedea cât de departe este în majoritatea cazurilor notarea dată la examenul de admitere, de cea dată de institutor. Și e firesc să se întâmple așa, și din pricina modului ridicol de sumar cum sunt examinați elevii acum. Li se dă o probă de aritmetică, li se dictează câteva rânduri ca să le scrie; sunt puși apoi să citească două, trei vorbe și să spună înțelesul. Este așa de puțin acest lucru în cât numai două soiuri de elevi se pot impune atenției examinatorilor: cei peste măsură de slabi și unii — nu toți — din cei prea buni, restul sunt apreciați la întâmplare, fiindcă elementele de apreciere sunt prea reduse.

Te întrebi atunci dar: pe ce temei este respins elevul care are media 6.00 și e admis cel care a obținut 6.33? Cântarul cu care s'au cântărit aceste note este așa de puțin drept, încât în realitate 6 al unuia poate să fie mai mult ca 6.33 al altuia.

Dar în afară de aceasta, mai este un alt neajuns al modului cum sunt organizate aceste examene de admitere. În orașele, unde sunt mai multe clase întâi, sunt și mai multe comisiuni, iar acestea sunt compuse; fără îndoială, așa, încât criteriile de apreciere — cântarele de note — sunt foarte diferite: acelaș elev dacă ar fi prezentat la mai multe comisiuni, e probabil că ar ieși odată eminent, altă dată mediocru, altă dată chiar insuficient. Toți, cari s'au interesat de examenele de admitere, știu, de pildă, că la unele licee din București anul acesta au obținut aproape toți elevii prezențați media 6, iar la altele n'au obținut 6 decât vre-o 20 din 80. De ce? Președintele unei comisiuni a fost indulgent, celalt a fost foarte pretențios.

Și odată examenul isprăvit, toți acești elevi, sunt puși pe un singur tablou, cu alte cuvinte, la rezultat sunt clasificați toți, indiferent dela ce comisie vin, după medie — deși șase dela o comisie valorează mai mult decât șapte al alteia — și ocupă în ordinea aceasta locurile pe cari diferitele școli le au libere.

Iată deci că după felul cum se face azi admiterea în liceu, nu putem avea nici o garanție că am primit elementele bune și am înlăturat pe cele rele.

Leacurile acestei stări de lucruri ar fi multe, însă ar trebui chibzuite și experimentate înainte de a se reglementa. 1) Ar trebui să se țină în seamă nota cu care s'a absolvit cursul primar, care deși e și ea în legătură

cu severitatea mai mare sau mai mică a institutorului, este totuși bazată pe o cunoaștere mai de aproape a aptitudinilor elevului. 2) În locul examenului de admitere ar fi bine poate să se lase acces liber tuturor elevilor în liceu, rămânând ca după o clasă sau două profesorii să se pronunțe asupra mergerii lor mai departe.

3) Cercetarea la intrarea în liceu ar putea fi mai mult de natură psihologică: s'ar face adică pentru fiecare elev un fel de carnet individual cu care, după experiențele la cari ar fi supus, s'ar însemna gradul de dezvoltare al simțirilor, puterea și felul memoriei, judecata, etc. rămânând ca pe măsură ce timpul trece el să fie completat și să arate progresele pe cari le-a făcut elevul. Această serie de cercetări conștiincios făcută ar fi mai de folos decât 100 de examene în felul celor de azi.

Se înțelege că nu avem pretenția de a fi rezolvat întreaga problemă prin aceste scurte indicații. Fiecare din ele este o chestiune care merită să fie studiată amănunțit aparte, rămânând să se vadă dacă și cum se poate face ceva.

* * *

Problema admiterii în liceu este în strânsă legătură cu o alta de care atârână în bună parte bunul mers al învățământului.

Pedagogicește vorbind și chiar după bunul simț, este învederat că clasele suprapopulate pun și pe profesori și pe elevi în neputință de a face ceva bun în școală. De aceea și regulamentul a prevăzut că clasele inferioare nu trebuie să aibă mai mult de 50 de elevi iar cele superioare de 40. Aceste țifre chiar, sunt prea mari. În realitate, afară de unele binecuvântate școli din provincie, clasele noastre au un coeficient cu mult mai mare, în special cele din București. Regulamentul și aici ca și în alte privințe a fost făurit, spre a fi călcat.

Decâtva timp, bat la ușile școlii secundare mult mai mulți decât ar putea încăpea. Și atunci autoritățile noastre în loc să vadă lucrul cu bucurie și să deschidă cât mai multe școli, pun piedici cât mai multe, bazate pe formula: avem destui funcționari. Da! desigur că om fi având, dar e iarăși sigur că nu e permis să pui piedici celor ce vor să învețe.

N'ai decât să nu dai funcțiuni celor ce cer. Cât timp însă nu înființezi nici școli practice suficiente și cât timp îți dai seamă că cultura dată în școala primară este foarte puțin, — așa de puțin, că în majoritatea cazurilor, devine cu timpul egală cu zero — nu ai dreptul să nu dai cultură celor ce o cer cu insitență.

Conduita autorităților noastre școlare este curioasă. Pe deoparte pentru majoritatea școlilor ceva mai înalte cere cultură gimnazială, iar pe aceasta nu voiește să o dea. Pe de altă parte, școli practice ceva mai înalte sunt așa de puține în cât cel puțin jumătate din cei ce se prezintă sunt înlăturați și vin din nou la liceu de unde sunt izgoniți. Insfârșit Statul nevrând să înființeze destule școli, nu lasă măcar mâna liberă inițiativei private și pune tot felul de piedici școlilor particulare, cari au ajuns într'o stare de decădere, demnă de plâns.

Așa că la începutul anului școlar începe o luptă pe viață și pe moarte pentru puținele locuri disponibile din școlile Statului; iar când acestea s'au complectat, vin intervențiile de tot soiul cari silesc autoritatea să primească elevi peste numărul regulamentar, la început mai puțini, apoi mai mulți, și, în sfârșit, atâți câți încap în bănci și pe ferestre. Iși închipuie oricine ce poate face profesorul cu 70, 80 de elevi într'o clasă în care are o oră, sau două pe săptămână: lucru de mântuială, deci lucru prost, îndeplinire a formelor numai, în detrimentul fondului.

Starea acesta de plâns durează de mult timp și cu toate jeliurile profesorilor nu se îndreptează de loc.

Și totuși, dacă ar fi o cât de mică dragoste pentru poporul acesta, s'ar lua măsuri cât mai grabnice, cu prețul oricăror sacrificii pentru reducerea numărului elevilor de clase și implicit pentru mărirea numărului școalelor.

Z. BĂDEANU.

TEATRU

TEATRUL NAȚIONAL: «Brândușa» de Brieux

Brieux, «l'honnête Brieux, le Brieux des bonnes gens», cum îl numesc în glumă parizienii, este unul dintre cei mai cunoscuți scriitori de teatru, francezi, din zilele noastre. Teatrul său este însă mai mult operă de gândire decât operă de artă, căci în mai toate piesele sale el nu face altceva decât să discute problemele sociale la ordinea zilei. Soluțiile ce dă acestor probleme sunt inspirate de principii sănătoase morale, și acest apostolat social-moral, i-a atras porecla de mai sus și i-a deschis de curând porțile academiei franceze. Brieux este unul dintre cei mai tipici scriitori «à thèse». Personagiile și intriga pieselor se prezintă în așa chip ca să confirme teza și soluția preconceptuate de autor. De aci caracterul didactic al unor asemenea lucrări — Jules Lemaitre numește într'un loc «comedii didactice» piesele lui Brieux — și faptul că ele vin să intereseze mai mult mintea decât simțirea.

Teatralicește piesele à thèse sunt inferioare celor psihologice ce nu urmăresc decât să redea conflicte de pasiuni fără alte preocupări intelectuale, extra-estetice. Chiar când autorul lor e înzestrat cu un remarcabil talent dramatic, cum e cazul lui Brieux, asemenea lucrări pierd, prin aceia că se sacrifică tezei, unitatea și desfășurarea normală a personagiilor; iar situațiile cad în artificial și convențional pentru a se putea ajunge la soluția dorită. Cele spuse mai sus le putem observa și în această «Blanchette» sau — cum a fost încetățenită la noi — «Brândușa» (?), piesă în 3 acte tradusă de d-l E. Gârleanu și jucată pentru întâia oară Luni 28 cor. la Teatrul Național.

Brândușa, fiica cărciumarului Rousset, dintr'un târgușor francez, după ce a învățat în o sumă de școli și a obținut cu succes brevetul de institutoare, se întoarce în casa părinților și așteaptă să fie numită în

slujbă, ceea ce cam întârzie din cauza marelui număr de candidate. Părinții sunt la început foarte bucuroși că au o fiică învățată și o arată ca pe un obiect rar și scump la toți cunoscuții. Când văd însă că Brândușa în loc de a fi recunoscătoare față de sacrificiile ce au făcut cu dânsa, e mândră cu ei, se arată aproape rușinată că are asemenea părinți; când bătrânii văd că școala le-a înstrăinat complet fata, care acum are visuri de viață elegantă ca a prietenelor ei bogate,—când văd toate acestea, bucuria lor incetează și încep a se purta rău și brutal cu fiica lor, până ce o fac să plece singură de acasă, la Paris, spre a-și câștiga acolo o existență independentă. Dar la Paris, viața e grea de tot pentru o fată tânără care vrea să fie cinstită, și Brândușa vrând să rămână virtuoaasă, după un an de mizerie, revine umilită la părinții ei, le cere iertare, îi încredințează că s'a schimbat cu totul și le promite să muncească alături cu dâșii și să ducă același fel de viață.

Ea primește acum să ia de bărbat pe un flăcău simplu, Auguste, pe care îl refuzase înainte de a pleca la Paris și care îi rămăsese credincios tot timpul cât ea a lipsit.

În intenția autorului, piesa trebuie să dovedească că părinții săraci din clasele de jos, nu trebuie să-și dea fetele la școală superioară, căci școala le înstrăinează de dâșii și atunci când ele nu reușesc să capete curând fiind se găsesc în alternativa de a muri în mizerie, slujba, inapte pentru muncă, ori de a deveni femei stricate.

Brândușa nu e însă deloc un caracter unitar și se vede bine că a fost «compus» așa cum se prezintă, pentru trebuința cauzei. Astfel, în primele două acte ea nu ne apare de loc ca un personaj cu suferințe nemeritate, care să reclame simpatia noastră. Din potrivă, infumurarea ei, vanitatea, aberațiunile ei științifice și incapacitatea de a face o socoteală aritmetică, cum trebuie—ceea ce cauzează o pierdere mare părintelui; accesul nervos când sparge lampa ce o făcuse cadou tatălui, numai fiindcă acestuia îi plăcuse să-i scurteze mânerul;—toate acestea ne-o arată pe Brândușa ca pe-o îngâmfată neurastenică ce-și creiază singură dureri imaginare și piesa ar părea o satiră împotriva școlii franceze, care produce asemenea «ratate», în loc de ființe cumpănite și înțeleghătoare a celor cu o cultură inferioară, mai ales când aceștia sunt chiar proprii lor părinți. Cu felul ei de a fi, ne așteptăm ca la Paris ea să «cadă» și pe calea cea mai ușoară să-și realizeze idealurile ei vanitoase. În actul al 3-lea însă, o vedem întorcându-se umilită și zdrobită dela Paris, unde a trăit în mizerie un an de zile, dar și-a păstrat cinstea-i feciorenică. Acum toată simpatia noastră se îndreaptă către biata Brândușă; vedem că școala a avut o înrăurire înaltă asupra ei și ne revoltăm de îndărătnicia tatălui care ar vrea s'o gonească din nou de acasă și nu pricepe în ignoranța lui, că învățătura rămâne o înălțare sufletească chiar atunci când nu-ți aduce un folos material. Discontinuitatea în caracterul Brândușei a rezultat, cum ziceam, din nevoia de a salva teza. Cea mai bună dovadă că e astfel, este că

Brieux și-a modificat piesa așa cum e acum, în anii din urmă când a prezentat-o Comediei franceze.

În forma ei primitivă, așa cum a fost jucată în 1892 la Théâtre Libre, piesa sfârșea cu totul altfel: Brândușa ajunge la Paris o femeie ușoară. Ea are însă la un moment dat nostalgia de a-și revedea părinții. Se întoarce acasă dar părinții nu vor s'o primească și o gonesc. Ea pleacă înapoi la Paris, scoțând un oftat de regret pentru acei pe care-i părăsește pentru totdeauna. Înainte de a pleca, flăcăul Auguste, căruțașul, care i-a rămas credincios, vine să-i ceară mâna, vrând să-i ierte toate greșelile; e respins însă cu vorbele: «Nevastă de căruțaș, nu e vocațiunea mea». — Sfârșitul acesta era mai dramatic, și mai artistic ca cel din forma actuală a piesei; era însă ce-i drept mai puțin moralist. Și apoi de l-ar fi menținut, e o întrebare dacă piesa lui Brieux ajungea la Comedia franceză; — e sigur în orice caz, că nu apărea pe scena severă a Teatrului nostru Național...

D-ra Tina Barbu care a interpretat rolul Brândușei e în continuu progres. Vocea d-sale s'a limpezit mult și jocul a câștigat în expresivitate. Cu timpul, cu mai mult studiu și experiență scenică, suntem siguri că va putea juca bine de tot și roluri grele ca Brândușa, cari astăzi sunt încă peste puterile sale.

În tatăl Rousset, D-nul Ion Petrescu a jucat cu siguranța și puterea unui artist vechiu și experimentat. Ar trebui însă în ultimul act să atenueze asprimea personajului, destul de crud prezintat de autor.

D. Soreanu — excelentul artist Soreanu — a făcut o creație minunată din rolul epizodic al cantonierului Bonenfant. Cum se cunoaște măestria unui artist, oricât de neînsemnată parte ar avea să joace! Cu spontaneitatea și veselia-i cunoscută, a jucat d. Niculescu pe un bătrân târgoveț, tatăl flăcăului Auguste, redat destul de bine de d. Atanasescu.

COMPANIA DRAMATICA DAVILA

„Măgarul lui Buridan“ de Flers și Caillavet

O comedie amuzantă, sentimentală și satirică în același timp, cu note de melancolie alături de note frivole, dar mai presus de toate, spirituală, scânteietoare de spirit, — atât și nimic mai mult este și vrea să fie Măgarul lui Buridan. Dacă piesa d-lor de Flers și Caillavet nu poate fi chemată o lucrare moralistă, indicată să facă educația fetelor tinere, ea nu merită pe dealtă parte nici acuzațiile de «trivialitate» și «imoralitate» ce i-au adus unii, la noi. A nega orice valoare acestei lucrări, care dela un capăt la altul e un potop de spirit și e scrisă cu o vervă fără de pereche — fiindcă în actul al II-lea are o scenă decoltată, jucată exagerat de o artistă neexperimentată, — este a face dovadă de un spirit obtuz sau de o «pruderie» ipocrită. Personajile comediei, cari au apărut la noi artificiale, sunt, e drept, exagerate, fără de a fi însă cu totul ireale. Nu trebuie să uităm că avem de față o comedie pariziană, produs al societății celei mai rafinate din zilele noastre. E chiar bine să cunoaștem cum

trăiesc și petrec contemporanii noștri, ce locuiesc de parte și se deosibesc de noi, fără ca aceasta să ne oblige să adoptăm felul lor de viață și de petrecere.

Piesa, propriu zis, n'are intrigă. E o înșirare de scene care de care mai vesele, cărora le dă o unitate personajul Micheliniei, o fată tânără, cuminte și de inimă, care-și propune și reușește să ia de bărbat pe un om de lume, Georges Briand, un băiat bun, dar cam prostuț și lipsit complect de voință, care-și petrece toată viața printre femei și deși la un moment dat îl iubesc trei deodată, d-nele Versannes, Chantal și cântăreața Vivette,—din cauza lipsei lui de voință, nu reușește să aibă pe nici una din ele. Pentru firca lui nehotărâtă, autorii l-au asemănat faimosului măgar al filosofului Buridan, neputincios de a se hotărâ de trebuie să-și satisfacă mai întâi foamea ori setea și rămânând la urmă flămând și insetat. Actul I se petrece în locuința lui Lucien de Nersannes, nașul Micheliniei și prietin bun al lui Georges, iar al II-lea și al III-lea în locuința acestui din urmă.

Micheline e un tip frecvent în comedia franceză contemporană. Ea seamănă cu Jacqueline din «L'Amour veille» de aceiași autori, cu Yvonne din «Oiseau blessé» de Capus și altele. Într'un articol foarte interesant,—așupra căruia vom reveni cu altă ocazie—apărut în ultimul număr din La Revue¹⁾. Paul Gsell dă următoarea descriere—caracteristică a acestui personaj pe care-l numește *L'Évaporée bon cœur*: «C'est la jeune fille ou la jeune femme d'allures indépendantes; petite personne émancipée et drôlette, parfois presque excentrique, qui agit à sa guise sans souci du qu'en dira-t-on... Elle est toute d'instinct. On la voit rire et pleurer presque à la même minute, à travers les mèches de ses cheveux fous. Par coup de tête, elle risque souvent de faire des sottises, mais comme chez elle e fond est excellent, elle se racroche aux branches de la vertu.»

Rolul Micheliniei a fost interpretat de d-na Giurgea, care a făcut din el o creațiune desăvârșită. A descris cu multă pezie, cu o voce limpede și simpatică, frumusețile mării; a pus mult sentiment și căldură în scena când mărturisește lui Lucien dragostea ei pentru Georges, în aceea când cade sdrobită de oboseală, și a jucat cu deosebit humor și cu expansivitate scenele de veselie nebunatică și de furie din actele al II-lea și al III-lea.

În Lucien de Versannes, om de lume, diplomat, fin, elegant, d-l Alexandru Davila a fost «bien à son aise» și nu cred ca autorii să fi găsit undeva un interpret mai potrivit. Suntem convingși că tinerii noștri actori, cari au jucat până acum roluri desalon și cari vor juca și de aci înainte, vor fi odată recunoscători d-lui Davila pentru câte vor învăța dela dânsul.

D. Bulandra, în Georges Briand, a fost bine în actul al II-lea când se explică cu Micheline și foarte bine în scena finală din actul al III-lea. Nu ne place însă cum joacă în scenele cu Lucien. Greșeala ce face este că prea exagerează nota de prostănac a lui Georges, făcându-l antipatic în loc de a-i da un caracter de naiv inconștient dar simpatice.

1) La Revue No. 19, 1-er Octobre 1909: Paul Gsell, L'Usine Théâtrale (II) pag. 348.

D-ra Culița e o artistă de talent, dar care n'a jucat prea mult pe scena unui teatru serios. Această se vede din chipul peste măsură de exagerat, cum a jucat în actul II-lea rolul cântăreții ușurate Vivette. Și un artist nu trebuie niciodată să exagereze partea sa ci să-i păstreze importanța ce i-a dat autorul. Căci, într'o piesă ca și într'un tablou, ori într'o esecuție orchestrală, fie ce element ocupă un anumit plan sau rang; și numai atunci când toate elementele își mențin importanța lor respectivă, obținem un ansamblu armonic. În caz contrariu, simetria e stricată și spectatorul înțelege lucrurile altfel decât ar trebui... iar producția artistică respectivă nu mai e apreciată în justa ei valoare. Această regulă trebuie observată în teatru de ori-ce actor, mai ales de acei ce au de jucat roluri decoltate...

D-l Romano într'un bătrân servitor, a dovedit încă odată că e un artist meritos și bun caracterist.

În roluri secundare, mai mult figurative, D-ra Voiculescu, D-na Sturza și D-l Storin au contribuit la reușita spectacolului, montat cu mult gust și cu o deosebită eleganță.

... Cu toată indignarea «prude» și pudică a unor tineri cronicari, Măgarul lui Buridan, își vede de treabă și continuă să facă săli pline la teatrul Leon Popescu, ceea ce dovedește, că uneori un măgar poate fi mai cu minte ca unii oameni cu carte...

EUGEN PORN.

NOTE ȘI DISCUȚIUNI

CU PRIVIRE LA CONGRESUL STUDENTESC DELA IAȘI

Darea de seamă complectă a congresului studentesc din Iași a apărut în *Neamul Românesc* din săptămâna trecută. Dacă această dare de seamă ar fi tot pe atât de exactă, pe cât își zice că este de complectă, și dacă, în același timp, congresul despre care vorbește ar fi al tuturor studenților universitari români, această dare de seamă ar fi de natură să mă mâhnească. În adevăr, constat din cele relatate în *Neamul Românesc*, chiar dela primele rânduri, că numitul congres a ținut să afirme că nu împărtășește ideile exprimate de mine în articolele „Profetismul în cultura noastră națională” și „Hotărârile congresului studentesc” ambele publicate în *Noua Revistă Română* de la 16, 23 și 30 August trecut. Congresul a ținut să afirme, din potrivă, că studenții vor urma și pe viitor sub steagul d-lor profesori Cuza și Iorga, cu programul și cu tactica, pe care le-au conceput aceștia din urmă. Ideile mele sunt «sfaturi tendențioase», pe când ideile d-lor Cuza și Iorga constituiesc crezul de izbăvire a neamului nostru!!

Am aflat însă, înainte de a apare această dare de seamă, de modul cum congresul dela Iași s'a organizat, precum și din cine s'a format lista oratorilor lui, așa că nu mai am motiv să fiu mâhnit. Adepții d-lor Iorga și Cuza, fiindcă aceștia singuri au organizat și condus congresul dela Iași, puteau să fie încă și mai energici în critica întreprinsă în contra mea, și tot nu m'ar fi mișcat. Lucrurile pe cari le prevezi, nu te mai

impresionează de loc. Mai mult decât atât: lucrurile pe cari le prevezi, chiar atunci când ele au înfățișarea de a fi în contra ta, îți sunt cu totea ceștea simpatice. Le vezi producându-se și știi de ce se produc; le vezi evoluând și știi cum vor evolua; de ce dar te-ai revolta contra lor? Cea mai înțeleaptă purtare, în asemenea cazuri, este să lași ca lucrurile să-și urmeze cursul lor natural, căci atunci ele ajung mai curând acolo unde tu dorești decât dacă le-ai contraria. Contrarierea este un motiv tocmai ca ele să dăinuiască peste timpul prevăzut!

De aceea, eu nu am de loc intenția să mă războiesc cu adepții d-lor Iorga și Cuza, pentru afirmațiunile ce dânșii au făcut la congresul dela Iași. Afirmațiunile lor erau natural să se producă așa cum s'au produs; m'a mirat numai tonul politico în care ele au fost rostite. Dela adepții unui om ca d. Iorga, un om care de regulă confundă energia cu trivialitatea, mă așteptam, mărturisesc, la expresiuni mai din topor. Aci însă a fost, după cât se pare, cazul cel rarism, când elevii nu întrec pe maiestru; îi felicit pe elevi.

Cu toate acestea, deși nu am intențiunea să mă războiesc cu adepții d-lor Cuza și Iorga, țin totuși să împărtășesc cititorilor mei concluziunile oratorului care a vorbit în cea mai interesantă ședință a Congresului, concluziunile d-lui Alex. Cusin, student la Facultatea de drept din Iași. Acest domn student, după ce constată că singuri profesori care sunt prietinoși, desintererați (!) și buni îndrumători (!) pentru tinerimea universitară, sunt d-nii A. C. Cuza și N. Iorga, își pune întrebarea dacă studenții universitari trebuie să coopereze, sau nu, la munca oamenilor din clasele dirigente de astăzi; și dânșul răspunde că nu. Negreșit, este în dreptul său d-nu student să răspundă cum vrea. Dar odată răspunzând nu, îmi pare că bunul simț i-ar fi impus să restrângă, în acelaș timp, și rolul studențimei universitare! Căci ce poate face pentru fericirea neamului un student care stă numai 4—5 ani pe băncile Universității, în care vreme mai trebuie să învețe și carte. Puțin lucru, negreșit. Calitatea de student nu indică o profesiune permanentă. Oratorul «celei mai interesante ședințe a congresului» este însă de altă părere. Iată-l ce zice: «Luptând uniți, noi de aici, cu studenții români de peste hotare, răspândind aceleași învățături «din aceiași carte românească, pretutîndeni unde se întinde suflarea poporului nostru, vom da neamului românesc mai curând decât se crede *unitatea cultură*, unitatea sufletului lui, prin însușirea aceleiași «culturi, care va face să domnească peste tot aceiași conștiință națională. Acesta este idealul cultural-național «pe care studențimea are chemarea de a l desăvârși».

«Mai curând decât se crede» nu exprimă adevărul în deajuns; ar trebui să se zică: «mai curând decât crede ori ce om cu judecată».

Dacă membrii congresului au luat în serios pe acest domn orator, nu știu pentru ce noi atunci ne mai batem joc de oratorii vechilor congrese studențești, oratori cari exclamau cu patos: «am fost, suntem și vom rămâne studenți!» Căci ce altceva voește și d. Cusin prin frazele sale? Studentul care respinge cooperațiunea cu oameni mai în vârstă, și care vrea, *ca student*,

să desăvârșască unitatea culturală a poporului românesc, acela de sigur a luat mai dinainte hotărîrea să rămână student pe viață, dacă nu chiar să lase și copiii săi, (căci studenții universitari nu sunt oprîți să se căsătorească după ultima deciziune a d-lui Haret!) continuarea acestei permanente profesiuni de student...

Neîndoios, asemenea hotărâri pot fi pe placul d-lor Cuza și Iorga, dar ele nu mai aparțin unei discuțiuni publice serioase.

Noi stăm de vorbă, cu plăcere, cu studenții, cari vor să rămână studenți pe timp mărginit... Și pentru această ne propunem să scrim, în numerile viitoare ale acestei reviste, câte-va articole, prin cari să arătăm ce se înțelege prin naționalism, și, cu deosebire, ce trebuie să înțeleagă prin naționalism un om cult din zilele noastre. Domnii studenți,—acei pe timp mărginit—sunt liberi să primească, sau nu, ideile noastre; noi în tot cazul pentru ei avem datoria să scrim și nu pentru cei alți.

C. RĂDULESCU-MOTRU.

TALENT SAU ACT DE NAȘTERE?

Dornici de a se grupă într'o cetățue de apărare a drepturilor lor, cetățue care, în acelaș timp, să formeze un areopag de înălțător stimulent pentru toți acei cari simt într'înșii vibrând suflul talentului, o mână de literați tineri au luat inițiativa înjghebarii unei societăți a «scriitorilor români». Din primul moment ce ideia a ajuns de domeniul public, toți oamenii de bine au aplaudat-o cu căldură și presa zilnică i-a dat un larg concurs. Eră și firesc. În stadiul în care se află astăzi literatura românească, când, proporțional cu numărul talentelor, s'a înmulțit și cel al cititorilor, se impunea ca toți câți ți u o pană în mână și, mai mult sau mai puțin, și-au întemeiat o existență pe produsul material ce l-ar da lucrările lor, să se strângă într'un mănunchiu, pentru ca, astfel uniți, să poată mai cu succes distruge diferitele piedici ce, fatal, răsar în calea oricărei profesiuni.

În toate cercurile iubitoare de literatură domnea o vie mulțumire de inițiativa luată, cu atât mai mult cu cât predomină credința că, însfârșit, vom avea o societate de scriitori de vocațiune, nu strânsuri de ici de colea, și că lumina călăuzitoare, aceea care va arunca o aureolă curată asupra noiei societăți, va fi talentul și numai talentul. Socoteau acei cari se măgulesc cu ideia că înțeleg literatura așa cum trebuie înțeleasă, și știu a cerne neghina din grâu, că tânăra grupare va avea ca unic fir conducător talentul, și gânduri senine, nepătate de intențiuni dușmănoase. meschine, urâte, vor prezida la înrolarea membrilor, «Faptul de a face parte din societate— a arătat pe bună dreptate d. Anghel— nu înseamnă că ți pierzi personalitatea artistică». Nu. De loc. E vorba de un soi de corporație de breslași, în felul celorlalte corporațiuni, și, așa fiind, avea să se aibă în vedere— așa credea toată lumea care se îngrijește de progresul literaturii noastre—sistemul ce se uzitează și la acele corporațiuni și anume: cercetarea dacă stăpânești pe deplin ramura ce ți-ai ales,—în cazul special ce ne preocupă: dacă ești înzestrat de *talent* în lucrările cu cari te-ai relevat, independent de culoarea lor, și dacă *scrii bine românește*, independent de neam.

Dela început însă, tinerii mănuitori ai condeiului au ținut să arunce un vâl de dezamăgire peste convingerea formată, dela început au ținut să arate că deasupra cetățuei lor au împlântat steagul roșiu al războiului și nu steagul alb al păcii.

Până acum știam cu toții că, spre a te înscrie în vreo școală de studii, ai nevoie de anumite acte, de altfel foarte la locul lor. Ceea ce nu știam însă e că, pentru a intra și în școala literelor, pentru a căpăta dreptul să te numești scriitor, și se cere, ca o condiție sine qua non, actul de naștere. Credința noastră eră că, spre ați fi îngăduit să, îi condeciul în mână, e nevoie, în primul rând, de talent și, apoi, cunoștința deplină a limbii în care îi exprimi-gândirea. Astfel, dacă îi făurești operele în limba germană, să'i cunoști adâncurile firii; dacă te servești de limba franceză drept instrument al manifestării talentului tău, să fii familiarizat cu subtilitățile și finețele ei; și tot așa dacă scrii în italienește, turcește, rusește. Iată însă că vin statutele noii societăți de ne răstoarnă cu totul părerile și ne dumiresc că nu e numaidecât nevoie de talent—asta e condiție cu desăvârșire secundară și se poate, la rigoare, chiar trece peste ea; ceea ce trebuie însă—și trebuie absolut—e un act de naștere că ești român. Chiar dacă, prin operele tale, ai dovedit că te-ai pătruns de tainele limbii mai bine decât mulți cu «acte de naștere», totuși: n'ai acest «act» prin care să dovedești că ești român, nu și se deschid barierele spre a intra în câmpul literelor. Iată dar că se stabilește un nou criteriu, în aprecierea valorii unei lucrări: nu talentul (cum credeam -naivii!—până acum) și nici faptul de a scrie bine românește, ci actul de naștere.

Ceea ce e mai interesant, și merită a fi relevat, e că, în ședința în care s'a statuat acest criteriu de judecată, izgonindu-se, ca o cârpă netrebnică, talentul, unul din inițiatori, d. Ionescu-Boteni, a adus propunerea ca să nu ne mulțumim a aprecia pe scriitorii numai după actul lor de naștere, ci să le mai pretindem și un act iscălit de primarul din comună.

Ar fi fost, într'adevăr, o inovație demnă, ce-i dreptul, de inteligența propunătorului ei. E de mirare numai, de ce s'a oprit la jumătate drum și n'a mers până la capăt? Sistemul trebuia dus la perfecțiune. De ce adică numai act de naștere și nu și actul de vaccină și actul de recrutare? Ba, pentru cei din orașe, am fi introdus un alineat în statut ca să se prezinte și cu un certificat iscălit de trei delegați din mahala. Vă'nchipuiți cu cât ar fi, în modul acesta, ușurată munca și grija unui editor. I-ar dispărea pentru totdeauna teama că asvârle în piață o operă ce n'ar avea cătare, căci, cu adoptarea ingenioasei cumpene descoperită de zisa societate a scriitorilor, i s'a pus la îndemână un mijloc infailibil de a putea deosebi un autor privilegiat de altul oropsit.

Te prezinți, de pildă, la el cu un manuscris. Nu mai e trebuință să'l dea vreunui secretar al său ca să-l citească spre ași da părerea asupra valorii lucrării, nu; are și dânsul o minunată chee.

Răsfoește manuscrisul: «Schite din Muscel», autor: Botescu-Ioneni. Iși aruncă ochii pe câte un pasagiu de ici-colea, asupra unei pagini se oprește mai mult, asupra alteia mai puțin, și, atât pe cât îl deslușește intuiția căpătată din contactul cu atâtea cărți, găsește că lucrarea conține descrieri monotone, un amestec fad de hori, lăutari, lacrimi de crocodil asupra tinereții vre-unui moșneag, Safta: cea mai frumoasă față din sat, Ionică: cel mai frumos cioban din sat, — o totală lipsă de originalitate. Eh! dar n'are aface! Nu cuprinsul trage la cântar, ci:

— Act de naștere că ești român ai?

Și Botescu-Ioneni, cu un gest măreț de om conștient de puterea talismanului ce'l poartă în sân, întinde editorului o coală de hârtie în fruntea căreia stă scris în litere mari: «Act de naștere».

În fața acestui testimoniu magic, care, grație unei noi noțiuni ce tinde a se introduce în dicționar, va să înlocuiască talentul, editorul se închină cu evlavie,

— iar Botescu-Ioneni trece la dreapta, între cei aleși.

Și iată că nu trece mult și noui vizite se anunță editorului: d. Cerna, d. Herz, d. Caragiale, d. Steuermann, d. Garabet Ibrăileanu, d. Jules Brun, d. Davila, d. Bonifaçe-Hétrat, d. II. Sanielevici, toți cu volume la subțioară, în cari sunt închise comori de originalitate, scripuri de noi gândiri, concepțiuni puternice, formă superioară, un remarcabil bun simț, admirabilă redare de scene trăite.

Și iarăși editorul, după o superficială răsfoire a lor, va recurge la infailibila sa chee;

— Act de naștere că sunteți români sadea. aveți?

Autorii vor holbă ochii, nu vor pricepe dintru n-tâiu întrebarea, iar apoi, când se vor dumiri că, decât să'i fi născut mama cu talent și, decât să fie inițiați în secretele frazei și firii limbii românești, mai bine se îngrijeau de un act al lui nea Ion, primarul din sat, sau de un certificat al câtorva delegați din mahala, vor strânge din umeri, cu un surâs dureros pentru biata literatură românească, și aruncând în foc disprețuitele lor volume, le va trece desigur prin minte preceptul cel atât de plin de învățăminte:

— Fericitiți cei săraci cu duhul...

*

Ar fi însă o adevărată revoluțiune în literatura lumii — și meritul ei ar reveni pe drept tinerilor inițiatori ai «societății scriitorilor români» — dacă minunata inovație ar prinde și 'n străinătate. În Franța, bunioară, să se asvârle cu pietre în toți scriitorii cari n'ar fi în stare să-și procure un «act de naștere» prin care să dovedească, negru pe alb, că autorii zilelor lor sunt de neam galic. În Anglia, Germania și celelalte țări, procedându-se identic, am asistă la curiosul—dar logicul—fenomen că ar dispărea de pe orizontul literar Elena Văcărescu, Bucura Dumbravă, Petrescu-Commèn, prințesa Bibescu, iar memoria copilei marelui Hașdeu ar fi acoperită de hulă, fiindcă a îndrăznit, geniala Iulia, săși aștearnă gândirile în limba lui Voltaire. Și dacă, printr'o urmare firească, sistemul și-ar găsi azil și în celelalte ramuri ale artei, am vedea pe un Gabrielescu, o Darcllee, o Nuovina, o Agatha Bărsescu, un Enescu izgoniți din mediul artistic în care și-au clădit cuibul.

Ne-o da D-zeu zile s'o apucăm și pe asta: arta îngărdită între ziduri chinezești, un criteriu de boxer introdus în artă. Iar «societatea scriitorilor români» n'ar avea, atunci, decât să se felicite călduros de succesul inovației sale.

*

Ca titlu de curiozitate însă, punem întrebarea: nu cumva, în vreun colț pierdut al statutului, figurează un alineat care prevede condiția ca și editorilor să li se ceară «actul de naștere»? Sau—honny soit qui mal y pense—editorilor nu trebuie să li se puș această restricțiune, pe motivul bine întemeiat că «banul nu miroase»?

Mai ne gândim așa, în treacăt doară, că n'ar fi de mirare—și chiar s'ar și cuveni ca un meritat omagiu—dacă tânăra societate ar apela la protecția blândeii noastre suverane. Și atunci, desigur, printr'un moment de tot penibil va avea de trecut duioasa regină-poetă când entuziaștii solicitori, neclintii în convingerile lor, aducându'i calde elogii pentru frumusețile cuprinse în «Poveștile Peleşului», i-ar spune:

— Negreșit, Majestate, că aveți și actul de naștere necesar pentru a închea asemenea frumuseți în românește.

Iar Majestatea Sa, cu un suspin amar, ar fi silită să răspundă:

— Vai, nu! N'am acest testimoniu al talentului cu care mă credeam înzestrată!

A. N.

Ciocolata și Cacao Zamfirescu

Sunt preferate de cunoscători

Boalele intestinului

DIAREEA (LA COPII ȘI ADULȚI), DIZENTERIA
COLICELE, FURUNCULOZA, ECZEMA ȘI TOATE
BOALELE CE PROVİN DIN **Infecțiunile intestinale**

SE TRATEAZĂ ADMIRABIL PRIN

LACTO FERMENT

(Bulion parolactic)

APROBAT DE CONS. SANIT. SUPER.

ZILNIC PREPARAT PROASPĂT NUMAI LA
LABORATORUL Dr. ROBIN

5, Str. I. C. Brătianu 5. — Telefon.

Un flacon 2 lei. În provincie contra mandat 2,50
Cereți prospecte gratuite

VILLE DUILIU ZAMFIRESCU

2, STRADA ZORILOR, 2

Palatul Muntelui de Pietate

TELEFON No. 25/97

Vinuri de cea mai superioară calitate

LOCAL DE CONSUMAȚIE

Serviciu la domiciliu

Angroșiștilor li se acordă rabat

BANCA COMERCIALA DIN TURNU-SEVERIN.

SOCIETATE ANONIMA PE ACȚIUNI

Capital social 300.000 Lei

Face cunoscut onor. public că,

PRIMEȘTE ORI-CE SUME LA ECONOMIE
SPRE FRUCTIFICARE,

ÎN CONDIȚIUNI FOARTE AVANTAGIOASE
PENTRU DOMNII DEPUZATORI

Cu deosebită stimă:

BANCA COMERCIALĂ DIN T.-SEVERIN

SOCIETATE ANONIMĂ

Președinte, T. Costescu.

Director, I. Giurescu.

SANATORIUL Dr. GEROTA CONSTRUIT ȘI MONTAT

Special pentru tratamentul boalelor chirurgicale
OPERAȚIUNI ȘI FACERI

Bulevardul Ferdinand 48, București

TELEFON 1/44

Cea mai ingenioasă mașină de scris este

YOST

Singura care scrie fără panglici

MODEL 10: cu claviatura dublă.

MODEL 15: cu scrisul vizibil și claviatura simplificată.

Cu tabulator pentru tablouri, devize,
etc. Cu adaptor pentru scrisul în mai multe culori.

BUCUREȘTI

Calea Victoriei No. 54

TELEFON

ALBERT BAER, București Str. Numa-Pompiliu 7.

„AGRICOLA”

Societate Anonimă de Asigurări Generale în București
SEDIUL: STRADA SARINDAR, No. 2.

Capital Statutar Lei 4.000.000
Prima emisiune lei 2.500.000. Vărsați lei 2.000.000

ASIGURARI ÎN RAMURELE:

Incendiu, Viață, Grindină,
Transport și Accidente

Reprezentanța în București: STRADA DOAMNEI, No. 1.